

**UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO
PRAHA**

BAKALÁRSKE KOMBINOVANÉ
ŠTÚDIUM

2010 – 2013

BAKALÁRSKA PRÁCA

Michaela Hlavoňová

Deti so špeciálno-vzdelávacími potrebami
na základnej škole

Praha 2013

Vedúci bakalárskej práce:

PaedDr. Milan Hejdiš Ph.D

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED (PART TIME)
STUDIES

2010 – 2013

BACHELOR THESIS

Michaela Hlavoňová

Children with special-education needs
in primary school

Prague 2013

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

PaedDr. Milan Hejdiš Ph.D

Prehlásenie

Prehlasujem, že predložená bakalárska práca je mojim pôvodným autorským dielom, ktoré som vypracovala samostatne. Všetku literatúru a ďalšie zdroje, z ktorých som pri zpracovávaní čerpala, v práci riadne citujem a sú uvedené v zozname použitých zdrojov.

Souhlasím s prezenčným zprístupnením mojej práce v univerzitej knižnici.

V Prahe dňa 15. 03.2013.

Michaela Hlavoňová

.....

Pod'akovanie

Chcela by som poďakovať svojmu vedúcemu bakalárskej práce PaedDr. Milanovi Hejdišovi Ph.D za odborné vedenie, za pomoc a rady pri zpracovávaní tejto práce. Veľmi si cením jeho ochotu v poskytovaní odborných rád počas celej prípravy a tvorby bakalárskej práce.

Anotácia

Bakalárska práca je zameraná na deti so špeciálnymi výchovnými a vzdelávacími problémami, ich diagnostiku, charakteristiku jednotlivých porúch a na problematiku integrácie takýchto detí na základných školách. V teoretickej časti sú definície a popis jednotlivých porúch a praktická časť sa venuje konkrétnemu prípadu integrovaného chlapca a jeho začleneniu do kolektívu vrstevníkov. Táto časť je spracovaná použitím a spracovaním kazuistiky.

Kľúčové pojmy

Diagnostika, kazuistika, komunikácia, komunikačná schopnosť, kompenzačné pomôcky, integrácia, poruchy správania, špeciálno- vzdelávacie potreby, učenie, výchovno- vzdelávacie potreby, vývinové poruchy učenia.

Annotation

The thesis is focused on children with special needs and learning difficulties, their diagnostik, characterization of defects and problems of integration of such children in primary schools. The theoretical part of the definition and description of the fault and the practical part is devoted to a particular case of the integrated boy and his inclusion in the team peers. This part is treated using a treatment case reports.

Key words

Behavioral problems, case, communication, communication ability, compensatory aids, developmental learning disorders, diagnostics, educational needs, integration, learning, special- needs education.

OBSAH

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČASŤ	
1 DIEŤA SO ŠPECIÁLNYMI VÝCHOVNO- VZDELÁVACÍMI POTREBAMI	9
1.1 Terminológia, vymedzenie pojmu	9
1.2 Špeciálne vzdelávacie potreby	10
1.3 Rozdelenie detí so špeciálnymi výchovno- vzdelávacími potrebami ..	12
1.4 Princípy výchovy a vzdelávania detí so špeciálnymi výchovno vzdelávacími potrebami	13
1.5 Ciele výchovy a vzdelávania detí so špeciálnymi vzdelávacími potrebami	16
1.6 Integrácia detí so špeciálnymi vzdelávacími potrebami	17
1.6.1 Podmienky integrácie	19
1.6.2 Materiálno- technické podmienky	20
1.7 Socializácia.....	21
2 CHARAKTERISTIKA DIEŤAŤA SO ŠPECIÁLNYMI VÝCHOVNO-VZDELÁVACÍMI POTREBAMI	22
2.1 Dieťa so zdravotným znevýhodnením	22
2.1.1 Dieťa so zdravotným postihnutím	22
2.1.2 Dieťa choré alebo zdravotne oslabené	31
2.1.3 Dieťa s vývinovými poruchami	32
2.1.4 Dieťa s poruchou správania.....	38
2.2 Dieťa zo sociálne znevýhodneného prostredia.....	39
2.3 Dieťa s nadaním	39
PRAKTICKÁ ČASŤ	
3 SPRACOVANIE KAZUISTIKY	42
3.1 Kazuistika	43
3.2 Čiastkové závery ku kazuistike dieťaťa.....	44
3.3 Diskusia	55
3.4 Doporučenia pre prax	55

ZÁVER	57
ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV	59

ÚVOD

Schopnosť čítať, písať a počítať je v dnešnom civilizovanom svete samozrejmosťou. Množstvo informácií si osvojujeme práve takýmto spôsobom. Ak je dieťa v škole úspešné, je podporované jeho sebahodnotenie a sebavedomie. Nie všetky deti však zvládajú takéto činnosti úplne bezproblémovo, aj keď vynakladajú veľkú námahu a úsilie. Problematika porúch vzdelávania je v posledných rokoch veľmi aktuálna téma nielen pre rodičov týchto detí, ale predovšetkým pre učiteľov, ktorí chcú efektívne pomôcť svojim zverencom. Včasná diagnostika je prvoradým krokom v pomoci týmto deťom.

Táto bakalárska práca sa zaoberá problematikou výchovy a vzdelávania detí so špeciálnymi výchovno- vzdelávacími potrebami a ich integráciou. Obsahuje stručnú charakteristiku jednotlivých porúch a znevýhodnení a ich vplyv na osobnosť dieťaťa.

Cieľom práce je priblížiť problematiku edukácie detí s rôznymi poruchami, ich snahu minimalizovať ich prekážky pri výchove a vzdelávaní ako aj začleňovaní sa do spoločnosti.

V teoretickej časti našej práce sme sa venovali základným pojmom, charakteristike a definíciám jednotlivých porúch detí so špeciálnymi výchovnými a vzdelávacími poruchami. Praktická časť popisuje problematiku integrácie konkrétneho žiaka, jej výhody a nevýhody, jej pozitívne a negatívne stránky a jej vplyv na ostatných z okolia tohoto dieťaťa.

Deti so špeciálnymi výchovno- vzdelávacími potrebami potrebujú nesmiernu trpezlivosť, lásku a pochopenie. Každé dieťa je jedinečná osobnosť, dôležité je preto rešpektovať individualitu každého dieťaťa, získať si jeho dôveru a odbúrať jeho strach z nepoznaného.

Vzhľadom na to, že sa jedná o tému, s ktorou nemám osobné pracovné skúsenosti, je celá práca spracovaná snahou získať poznatky a vedomosti z tejto oblasti.

TEORETICKÁ ČASŤ

1 DIEŤA SO ŠPECIÁLNYMI VÝCHOVNO- VZDELÁVACÍMI POTREBAMI

1.1 Terminológia, vymedzenie pojmu

Dieťa alebo žiak so špeciálnymi výchovno vzdelávacími potrebami je dieťa, ktoré má zariadením výchovného poradenstva a prevencie diagnostikované špeciálne výchovno- vzdelávacie potreby. Okrem detí umiestnených do špeciálnych výchovných zariadení na základe rozhodnutia súdu (§ 2 písm. j) školského zákona č 245/2008 Z.z..

Špeciálna výchovno-vzdelávacia potreba je požiadavka na úpravu podmienok, obsahu, foriem, metód a prístupov vo výchove a vzdelávaní pre dieťa alebo žiaka, ktoré vyplývajú z jeho zdravotného znevýhodnenia alebo nadania alebo jeho vývinu v sociálne znevýhodnenom prostredí, uplatnenie ktorých je nevyhnutné na rozvoj schopností alebo osobnosti dieťaťa alebo žiaka a dosiahnutie primeraného stupňa vzdelania a primeraného začlenenia do spoločnosti. Tak hovorí zákon č. 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) z 22.05.2008 a Vyhlášky Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 320/2008 o základnej škole, č. 322/2008 o špeciálnych školách, č. 325/2008 o školských zariadeniach výchovného poradenstva a prevencie.

Definície špeciálno- vzdelávacích potrieb prešli mnohými zmenami, ktoré ale odrážajú vývin vedných odborov a prístup k tejto problematike. Preto sa od seba definície dnešné a tie z minulosti rôznia, prechádzajú úpravami, čiastočnými zmenami a upresneniami. V súčasnosti sú predmetom záujmu mnohých odborov. Nové poznatky

neustále posúvajú hranice poznania a pomoci deťom s takýmito potrebami.

Dieťa so špeciálnymi výchovno- vzdelávacími potrebami je dieťa, u ktorého je potrebné zabezpečiť ďalšie zdroje na podporu efektívnej výchovy a vzdelávania. Tým rozumieme podmienky, ktoré je potrebné zabezpečiť navyše okrem typických podmienok na vzdelávanie. Špeciálne výchovno- vzdelávacie potreby sú pre dieťa diagnostikované školským zariadením výchovnej prevencie a poradenstva. Pod takouto potrebou sa rozumie požiadavka na úpravu podmienok vo výchove a vzdelávaní pre dieťa. Tieto potreby vyplývajú zo zdravotného znevýhodnenia alebo nadania alebo vývinu v znevýhodnenom prostredí. Ich zohľadnenie dieťaťu zabezpečí rovnocenný prístup k vzdelávaniu, primeraný rozvoj schopností alebo osobnosti ako aj dosiahnutie primeraného stupňa vzdelania a primeraného začlenenia do spoločnosti (Zákon 245/2008Z.z.).

Už niekoľko desaťročí funguje systém špeciálnej výchovno- vzdelávacej starostlivosti o jednotlivcov s rôznymi druhmi a stupňami postihnutia či narušenia. Cieľom je pripraviť a začleniť každého takéhoto jednotlivca do spoločnosti, aby sa stal jej čo najplnohodnotnejším členom. Dôraz sa kladie na to, čo je na jedincovi s postihnutím či narušením pozitívne, na čom sa dá vybudovať viac ako na vyznačovaní jeho deficitov. Ide predovšetkým o model jeho potrieb, prístup, adaptáciu a spolunažívanie v rodine, škole a v spoločenstve ľudí a intenzitu podpory.

1.2 Špeciálne vzdelávacie potreby

Pojem potreby má širší význam. Ako Vašek (2008, s.67) uvádza: *„potrebou sa môže označiť určitý subjektívny individuálne podmienený stav, ktorý sa manifestuje navonok tým, že jedinec sa priamo alebo nepriamo domáha jeho adekvátneho uspokojenia. Nedostatky v uspokojovaní sa prejavujú najmä v negatívnom sociálnom správaní sa.“*

Potreby môžeme vo všeobecnosti rozdeliť na primárne a sekundárne. Primárne zaujímajú osobitné miesto, pretože sú to biologické potreby, ako napríklad spánok, potreba jedla či oddych. Ich nadmerné neuspokojovanie môže viesť k ohrozeniu života. Sekundárnymi potrebami sú potreby, ktoré súvisia so socializáciou človeka. Sem môžeme zaradiť potrebu sebauvedomovania, identity, potrebu vzťahu. Obmedzovanie sekundárnych potrieb môže mať za následok negatívne správanie jedinca. Sú tu však aj potreby ľudí s postihnutím či narušením. Tieto možno označiť ako potreby špeciálno- vzdelávacie. Zákon o výchove a vzdelávaní č. 245/2008 presne definuje pojem výchovno- vzdelávacia potreba, ale aj pojem špeciálna výchovno- vzdelávacia potreba.

Pod výchovno- vzdelávacou potrebou rozumieme požiadavku na zabezpečenie podmienok, organizáciu a realizáciu výchovno- vzdelávacieho procesu spôsobom, ktorý primerane zodpovedá potrebám telesného, psychického a sociálneho vývinu detí alebo žiakov.

Špeciálna výchovno-vzdelávacia potreba je požiadavka na úpravu podmienok, obsahu, foriem, metód a prístupov vo výchove a vzdelávaní pre dieťa alebo žiaka, ktoré vyplývajú z jeho zdravotného znevýhodnenia alebo nadania alebo jeho vývinu v sociálne znevýhodnenom prostredí. Toto uplatňovanie je nevyhnutné na rozvoj schopností alebo osobitostí dieťaťa, alebo žiaka a na dosiahnutie primeraného stupňa vzdelania ako aj jeho primeraného začlenenia do spoločnosti. Aby sa osobnosť dieťaťa s takýmito potrebami mohla rozvíjať v súlade s princípmi výchovy a vzdelávania, je nevyhnutné uspokojovanie týchto potrieb.

Vašek (2008, s.70) popisuje špecifiká, ktoré sa vyžadujú pri uspokojovaní špeciálnych edukačných potrieb. *„Je to výrazná, intenzívna a opakujúca sa stimulácia receptorov ako predpoklad na vytváranie pocitov, vnemov, predstáv na adekvátnej úrovni.“* Ďalej hovorí o aktivácii náhradných senzorických kanálov, aby sa mohol

vytvoriť komunikačný okruh, o používaní náhradných komunikačných systémov, o intenzívnejšom uspokojovaní emocionálnych potrieb dieťaťa, ako je pocit istoty, sebaistoty a spolupatričnosti. Píše tiež o intenzívnejšom stimulovaní a rozvíjaní jemnej a hrubej motoriky, o používaní individuálnych edukačných, reedukačných a korekčných metód, o sústavnom motivovaní do aktivácie, o rozvíjaní a posilňovaní autoregulačných mechanizmov dieťaťa, o rozvíjaní a posilňovaní vo vzťahu dieťaťa k sebe samému, o individuálnom prístupe, o individuálnych vzdelávacích programoch a o individuálnom tempe práce, teda o postupe dieťaťa.

Cieľom vzdelávania žiakov so špeciálnymi- vzdelávacími poruchami v primárnom a nižšom sekundárnom stupni je pripraviť žiakov na vzdelávanie na akejkoľvek strednej škole s prihliadnutím na ich schopnosti a možnosti vykonávať svoje budúce povolanie.

1.3 Rozdelenie detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami

V školskom zákone nie je len presná definícia špeciálnych výchovno- vzdelávacích potrieb, ale aj presné rozdelenie detí alebo žiakov s týmito potrebami.

Každé jedno dieťa alebo žiak musí byť presne diagnostikované zariadením výchovného poradenstva a prevencie. Tento zákon uvádza rozdelenie detí alebo žiakov nasledovne:

1. Dieťa alebo žiak so zdravotným znevýhodnením
 - so zdravotným postihnutím (s mentálnym postihnutím, so sluchovým postihnutím s telesným postihnutím, s narušenou komunikačnou schopnosťou, s autizmom alebo inými pervazívnymi vývinovými poruchami, s viacnásobným postihnutím),

- chorý alebo zdravotne oslabený (s ochorením dlhodobého charakteru alebo vzdelávajúci sa v školách pri zdravotníckych zariadeniach)
 - s vývinovými poruchami (s poruchou aktivity a pozornosti, s vývinovými poruchami učenia)
 - s poruchami správania (s narušením funkcií v emocionálnej alebo sociálnej oblasti)
2. Dieťa alebo žiak zo sociálne znevýhodneného prostredia (prostredie, ktoré vzhľadom na sociálne, rodinné, ekonomické a kultúrne podmienky nedostatočne podnecuje rozvoj schopností žiaka).
 3. Dieťa alebo žiak s nadaním (s nadpriemernými schopnosťami v oblasti intelektovej, v oblasti umenia alebo športu)(Zákon 245/2008Z.Z.)

V poslednom období sa stále častejšie stretávame s termínom detí so špeciálnymi výchovno- vzdelávacími potrebami. Niektorí odborníci, ale aj rodičia a pedagógovia zastávajú názor, že pojem zdravotne postihnutý žiak nie je príliš vhodný, zatiaľ čo pomenovanie dieťa alebo žiak so špeciálnymi výchovno- vzdelávacími potrebami je podstatne vhodnejší a lepšie vyjadruje konkrétnu problematiku jedinca.

1.4 Princípy výchovy a vzdelávania detí so špeciálnymi výchovno- vzdelávacími potrebami

Výchova a vzdelávanie detí so špeciálnymi výchovno- vzdelávacími potrebami je založená na princípoch definovaných v školskom zákone pre všetkých jedincov. Sú to nasledovné princípy:

- bezplatné vzdelávanie v materských školách jeden rok pred plnením si povinnej školskej dochádzky

- bezplatné vzdelávanie na základných a stredných školách zriadených orgánom štátnej alebo miestnej správy v školstve
- rovnoprávny prístup k výchove a vzdelávaniu pri zohľadňovaní výchovno- vzdelávacích potrieb žiaka a jeho spoluzodpovednosti za svoje vzdelávanie
- zákaz všetkých foriem diskriminácie, obzvlášť segregácie
- rovnocennosť a neoddeliteľnosť výchovy a vzdelávania vo výchovno- vzdelávacom procese
- slobodná voľba vzdelávania s prihliadnutím na očakávania a predpoklady detí a žiakov v súlade s možnosťami výchovno- vzdelávacej sústavy
- zdokonaľovanie procesu výchovy a vzdelávania v súlade s novými výsledkami dosiahnutými v oblasti výskumu, vedy a vývoja
- príprava na zodpovedný život v spoločnosti v duchu porozumenia, znášanlivosti, rovnoprávnosti, priateľstva medzi národmi národnostnými skupinami a náboženskej tolerancie
- hodnotenie kvality výchovy a vzdelávania, kvality výchovno- vzdelávacej sústavy s následnou kontrolou
- posilnenie výchovnej stránky výchovno- vzdelávacieho procesu prostredníctvom všetkých vyučovacích predmetov, ktoré sú zamerané na rozvoj citov, emócií, motivácie, záujmov, socializácie, komunikácie, sebakontrolu, sebariadenie, tvorivosť a mravné hodnoty
- vyváženosť rozvoja všetkých stránok osobnosti dieťaťa a žiaka
- zákaz používania všetkých foriem telesných trestov a sankcií vo výchove a vzdelávaní
- rovnoprávnosť získaného vzdelania v školách štátnych, súkromných, cirkevných (Zákon 245/2008 Z.z.)

Pri výchove a vzdelávaní detí, ktoré majú špeciálne vzdelávacie potreby treba rešpektovať obmedzenia, ktoré sú podmienené postihnutím dieťaťa. Musíme zadávať také požiadavky, na ktoré má dieťa

predpoklady a je predpoklad ich splnenia. Pri hodnotení a klasifikácii netreba negatívne hodnotiť tie výkony, ktoré sú ovplyvnené jeho zdravotným stavom a dieťa ich nemôže urobiť lepšie z tohto dôvodu. Pri hodnotení a klasifikácii prospechu a správania musíme využívať slovné hodnotenie. Potrebne je zabezpečiť vzdelávanie všetkých detí bez rozdielu, teda aj ťažko zdravotne postihnutých a tých, ktorí sú umiestnení v domovoch sociálnych služieb. Dieťaťu, ktoré pre svoj zdravotný stav nemôže dochádzať do školy, zabezpečí orgán štátnej správy v školstve takú formu vzdelávania, ktorá mu umožní dosiahnuť rovnaké vzdelanie ako pri školskej dochádzke. Žiakovi, ktorý je oslobodený od povinnej školskej dochádzky a ktorého stav mu neumožňuje vzdelávanie, sa vzdelávanie neposkytuje až do pominutia dôvodov. Toto si však vyžaduje písomné zdokumentovanie a stanovisko odborného lekára pre deti a dorast (Zákon 245/2008Z.z.).

V súčasnosti sa výchova a vzdelanie detí a mládeže so zdravotným postihnutím u nás realizuje teoreticky v dvoch základných líniách. Prvou je vzdelávanie v špeciálnych školách a druhou formou je zaradenie takéhoto dieťaťa do bežnej školy, ktorá má buď utvorenú špeciálnu triedu alebo formou integrácie (t.j. spoločne v bežnej triede s ostatnými rovesníkmi). Pri vzdelávaní detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami je nutné spolupracovať s Centrom špeciálno-pedagogického poradenstva a prevencie. Zákonný zástupca dieťaťa s takýmito potrebami má právo voľby vzdelávania svojho dieťaťa v bežnej triede základnej školy, v špeciálnej triede základnej školy alebo v špeciálnej škole (Interný metodický materiál ŠŠI, 2009).

Vzdelávací program ako súčasť štátneho vzdelávacieho programu schválilo MŠ SR pod číslom CD- 2008-18550/39582-1:914 dňa 26.mája 2009.Pre výchovu a vzdelávanie žiakov s vývinovými poruchami učenia platia všetky ustanovenia uvedené v tomto programe.Tento vymedzuje špecifické potreby a požiadavky na komplexnú odbornú starostlivosť.

1.5 Ciele výchovy a vzdelávania detí so špeciálnymi vzdelávacími potrebami

Vzdelávanie veľmi úzko súvisí s vyučovaním. Oba procesy vyjadrujú podstatu svojho poslania ako zámerné a cielené osvojovanie si vedomostí, zručností a návykov. Pojmom edukácia sa označuje súhrn výchovných, vyučovacích a vzdelávacích aktivít, v dôsledku, ktorých sa postihnutý, narušený alebo jedinec so špeciálnymi potrebami stáva relatívne vychovaným alebo vzdelaným (Vašek, 1996).

Edukácia detí so špeciálnymi výchovno vzdelávacími potrebami sa riadi princípmi, ktoré sú definované v školskom zákone a platia pre všetkých žiakov bez rozdielu. Povinná školská dochádzka je bezplatná, v trvaní desať rokov a nikoho nie je možné od nej oslobodiť. Oslobodzovanie žiakov od povinnej školskej dochádzky rozhodnutím riaditeľa školy platná legislatíva neumožňuje. Je zabezpečená prostredníctvom vzdelávacích programov, ktoré poskytujú základné vzdelanie (Zákon 245/2008Z.z.).

Ciele edukácie podporujú rozvoj osobnosti žiaka, vychádzajú zo zásad humanizmu, rovnakého zaobchádzania, tolerancie, demokracie a vlastenectva po stránke rozumovej, etickej, pracovnej, estetickej a telesnej.

Cieľom výchovy a vzdelávania na základnej škole je pripraviť dieťa na vzdelávanie na akejkoľvek strednej škole s prihliadnutím na jeho schopnosti a možnosti vykonávať zvolenú profesiu.

Cieľom hodnotenia vzdelávacích výsledkov žiaka, je poskytnúť jemu a jeho rodičom spätnú väzbu o tom, ako žiak zvládol danú problematiku, v čom má nedostatky, kde má rezervy a aké sú jeho pokroky.

Cieľom je tiež zhodnotiť jeho využívanie vedomostí pri rozvíjaní zručností a spôsobilostí. Ciele výchovy a vzdelávania dieťa so špeciálnymi potrebami musia súčasne v rámci možností spĺňať ciele, ktoré platia pre všetky deti bez výnimky podľa platného zákona. Tie zahŕňajú naučiť sa správne analyzovať a identifikovať problémy a

navrhovať ich riešenie, rozvíjať manuálne zručnosti, tvorivé a umelecké schopnosti, posilňovať úctu k rodičom, iným osobám, ku kultúrnym a národným tradíciám a hodnotám a k svojej kultúre, naučiť sa rozvíjať a kultivovať svoju osobnosť, celoživotne sa vzdelávať a preberať za seba zodpovednosť, naučiť sa kontrolovať a regulovať svoje správanie, starať sa a chrániť svoje zdravie, získavať informácie o právach dieťaťa a získať spôsobilosť na ich uplatnenie, získavať a posilňovať úctu k ľudským právam, základným slobodám a zásadám a pripraviť jedinca na zodpovedný život v slobodnej spoločnosti v duchu porozumenia a znášanlivosti, rovnoprávnosti, priateľstva a náboženskej tolerancie medzi ľuďmi, národmi, národnostnými a etnickými skupinami (Zákon 245/2008 Z.z.)

1.6 Integrácia detí so špeciálnymi vzdelávacími potrebami

Integrácia je základným právom všetkých ľudí. Zdôvodňovanie integrácie nie je normálne, naopak zdôvodňovanie by potrebovala výnimka, vyradovanie, teda segregácia. Takto sa vyjadril k danej problematike Požár (1999).

V psychologickom slovníku (Hartl, Hartlová, 2000) nájdeme pod pojmom integrácia zlúčenie, spojenie častí do jedného celku, scelenie, ucelenie alebo zjednotenie.

Školská integrácia to je výchova a vzdelávanie detí alebo žiakov so špeciálnymi výchovno- vzdelávacími potrebami v triedach škôl a školských zariadení určených pre deti alebo žiakov bez špeciálnych výchovno vzdelávacích potrieb. Tak je uvedené v školskom zákone č 245/2008 Z.z..

V praxi to teda znamená, že školskou integráciou sa rozumie individuálne začlenenie dieťaťa so špeciálnymi potrebami do triedy základnej školy pre žiakov bez takýchto potrieb. Školská integrácia

inými slovami aj školské začlenenie sú pojmi, ktorými označujeme ten istý proces. Výkonom práv začleneného žiaka alebo dieťaťa so špeciálnymi výchovno- vzdelávacími potrebami nemôžu byť obmedzené práva ostatných žiakov, ktorí sú účastníkmi výchovy a vzdelávania. O prijatí dieťaťa so špeciálnymi potrebami rozhoduje riaditeľ školy na základe písomnej žiadosti zákonného zástupcu dieťaťa a písomného vyjadrenia zariadenia výchovného poradenstva a prevencie, vydaného na základe diagnostického vyšetrenia dieťaťa. Dieťaťa so špeciálnymi výchovno- vzdelávacími potrebami je teda dieťa, ktoré má zariadením výchovného poradenstva a prevencie diagnostikované špeciálne výchovno- vzdelávacie potreby, teda požiadavky na úpravu podmienok, obsahu, foriem, metód a prístupov vo výchove a vzdelávaní pre dieťa alebo žiaka, ktoré vyplývajú z jeho zdravotného alebo iného znevýhodnenia.

Podľa § 11 ods.10 písm. d) školského zákona je žiak so špeciálnymi výchovnými a vzdelávacími potrebami, ktorý je v triede základnej školy vzdelávaný podľa individuálneho výchovno- vzdelávacieho programu, ktorý vypracúva škola v spolupráci so školským zariadením výchovnej prevencie a poradenstva. Podľa tohto zákona je teda takýto žiak v triede vzdelávaný podľa individuálneho výchovno- vzdelávacieho programu, ktorý vypracúva v spolupráci so školským zariadením výchovnej prevencie a poradenstva, prípadne i na základe odporúčaní iných odborníkov triedny učiteľ a špeciálny pedagóg školy. Pedagóg musí pri tvorení takého programu zohľadňovať individuálny prístup k dieťaťu alebo žiakovi, potrebu používania špeciálnych metód pri výchove a vzdelávaní, potrebu používania rôznych dekompenzačných pomôcok, brať na zreteľ individuálne pracovné tempo dieťaťa, atď (Zákon 245/2008 Z.z.)

Je dôležité, aby sme si uvedomili, že na školách dochádza k permanentnému zvyšovaniu nárokov na základné vzdelanie a preto je integrácia detí so špeciálnymi potrebami vskutku náročný proces pre obe zúčastnené strany. Jesenský (1998) chápe integráciu v širšom

obraze a nazýva ju pedagogickou integráciou. Ďalší autor uvádza, že: „*pedagogická integrácia zahŕňa dva smery: a to asimilačný, kedy integrácia je splývanie (inklúzia) zdravotne postihnutých s intaktnými alebo s hlavným prúdom spoločenského diania a koadaptačný, kedy integrácia predstavuje partnerské spolužitie postihnutých a intaktných*” (Pavlíková, 2003, s.16).

Integrácia teda znamená, že deťom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami poskytujeme starostlivosť v bežných výchovno-vzdelávacích inštitúciách a nie oddelene. Škola ako taká, má byť nakoľko je to len možné, otvorená vzdelávaniu pre všetky deti bez rozdielu, teda aj pre deti, ktoré sú znevýhodnené. Integrácia má takýmto deťom pomáhať predovšetkým v procese ich prirodzeného začlenenia sa do sociálneho a pracovného života v našej spoločnosti.

1.6.1 Podmienky integrácie

Integrácia má presne stanovené a určené podmienky. Najdôležitejšie je to, kto má byť integrovaný. Na integráciu dieťaťa je potrebné písomné vyjadrenie zariadenia špeciálno- pedagogického poradenstva a prevencie po diagnostických vyšetreniach, rozhodnutie o prijatí dieťaťa do školy, ktoré vydá riaditeľ základnej školy na základe písomnej žiadosti zákonného zástupcu dieťaťa, dôkladné oboznámenie sa s diagnózou a prognózou, prerokovanie integrácie v pedagogickej rade.

Ďalej je to zabezpečenie nevyhnutných materiálnych a technických a tiež odborných- personálnych podmienok pred prijatím dieťaťa, vypracovanie individuálneho výchovno- vzdelávacieho programu, ktorý je taktiež povinnou súčasťou dokumentácie takéhoto dieťaťa.

Ďalšou z podmienok integrácie je prijatie zodpovednosti riaditeľa základnej školy, aby neprichádzalo u tohto žiaka k bezdôvodnému znižovaniu požiadaviek, zabezpečenie adekvátneho hodnotenia a

klasifikácie žiaka podľa pokynov poradenského zariadenia. Platia tu rovnaké pravidlá a predpisy ako pre výchovu a vzdelávanie v špeciálnych školách príslušného typu, práva a povinnosti účastníkov integrácie nemôžu byť obmedzené.

Zákonný zástupca musí pravidelne konzultovať problematiku vzdelávania integrovaného žiaka s triednym učiteľom a so školským špeciálnym pedagógom.

V neposlednej rade sem patrí aj oboznámenie zamestnancov školy s požiadavkami na integráciu konkrétneho žiaka.

Úspech integrácie dieťaťa so špeciálnymi vzdelávacími potrebami v bežnej triede základnej školy do veľkej miery závisí od pedagógov, ktorí v triede učia a to aj napriek tomu, že v škole pracuje napríklad aj špeciálny pedagóg, pretože viac času dieťa trávi v bežnej triede so svojimi učiteľmi a spolužiakmi. Práve preto od jeho odborného aj osobného prístupu závisí veľmi veľa. V tesnej spolupráci so špeciálnym pedagógom môžu byť pre dieťa vytvorené vhodné podmienky pre jeho výchovu a vzdelávanie (Interný metodický materiál ŠŠI, 2009).

1.6.2 Materiálno- technické podmienky

Výchova a vzdelávanie detí špeciálnymi výchovno- vzdelávacími potrebami v školách sa uskutočňuje s využitím špeciálnych učebných pomôcok a s použitím kompenzačných pomôcok. Tieto sú spolu s učebnicami a špeciálne upravenými učebnými textami podľa špeciálnych výchovno- vzdelávacích potrieb dieťaťa poskytované bezplatne školou, v ktorej sa dieťa alebo žiak vzdeláva (Zákon 245/2008 Z.z.).

1.7 Socializácia

Veľmi dôležité je, ako vníma spoločnosť deti s postihnutím. Snahou spoločnosti je najväčšia možná miera ich socializácie a samostatnosti v budúcom živote. Socializácia je proces učenia, v ktorom si dieťa osvojuje poznatky, normy, hodnoty, postoje a formy správania. Umožňujú mu začlenenie do určitej spoločnosti a aktívne sa zúčastňovať spoločenského života. Tieto deti môžu mať v procese socializácie určité problémy, pretože u nich prebieha inak, iným spôsobom ako je bežné. Pre rozvoj osobnosti a proces socializácie je veľmi dôležité do akej miery sa vie dieťa so svojím postihnutím vyrovnáť a aká je možnosť kompenzácie postihnutia.

2 CHARAKTERISTIKA DIEŤAŤA SO ŠPECIÁLNYMI VÝCHOVNO- VZDELÁVACÍMI POTREBAMI

2.1 Dieťa so zdravotným znevýhodnením

2.1.1 Dieťa so zdravotným postihnutím

Charakteristika človeka s postihnutím podľa Požára (2007, s.11) hovorí, že: „*Za jednotlivca s postihnutím považujeme človeka, u ktorého existuje zjavný nedostatok či deficit orgánu alebo jeho funkcie, ktorý modifikuje procesy poznávania a u ktorého sa súčasne vyskytujú špecifické osobitosti v genéze, štruktúre a dynamike osobnosti*”.

Vašek (1993) charakterizuje zdravotne postihnutých jedincov ako jedincov s výrazne negatívnymi zmenami v zdravotnom stave, kvôli ktorým ich edukácia musí byť špeciálna a je u nich zaznamenaná potreba výchovnej rehabilitácie. V administratívnej školskej praxi a v bežnom dialekte sa častejšie používa výraz postihnutie ako synonymum defektu. Ide relatívne o trvalý výrazný nedostatok ľudského organizmu alebo jeho významnej časti. Ľahší nedostatok sa označuje ako deficit, narušenie alebo porucha. Ten sa môže vyskytovať v oblasti somatickej (zdravotné oslabenia, malformácie, deformity, poúrazové stavy), ďalej v oblasti sluchu (hluchota, nedoslýchavosť, zvyšky sluchu), v oblasti senzoriky zraku (slepota, strabizmus, slabozrakosť a tupozrakosť), v oblasti reči (narušená komunikačná schopnosť, ktorá sa môže prejaviť ako vrodená chyba alebo ako získaná porucha reči, detský autizmus, poruchy čítanej a písanej reči), v oblasti mentálnych funkcií (demencia a mentálna retardácia rôzneho stupňa) a v oblasti psychosociálnej. Všetky tieto postihnutia sa premietajú do osobnosti dieťaťa.

Osobnosť detí s postihnutím môžeme posudzovať zo štyroch základných hľadísk:

- z hľadiska osobnosti samotného jedinca s postihnutím, kde spoločnou črtou týchto jedincov je, že postihnutie vytvára zmenený stav, iný, odlišný, ako je norma
- z hľadiska okolitého sociálneho prostredia, ktoré má veľký vplyv na jedinca
- z hľadiska odborného, pri rešpektovaní doby vzniku, druhu a stupňa postihnutia
- z hľadiska teoretického (Požár, 2007).

Deti s postihnutím už samotnou existenciou postihnutia sú niečím špecifickým nielen pre seba samých, ale aj pre sociálne systémy v rámci ktorých existujeme. V dôsledku postihnutia vznikajú druhotné zmeny, odchýlky v ich psychickom vývine, ktoré sa prejavujú v rôznych druhoch činností a sťažujú tiež realizáciu týchto činností. To, v akom rozsahu sa však postihnutie premietne do osobnosti človeka sa odvíja od druhu a stupňa postihnutia, doby kedy samotné postihnutie vzniklo, aký je jeho priebeh a od individuálnej osobitosti každého jedinca.

Dieťa s mentálnym postihnutím

Spomedzi všetkých druhov postihnutí sú ľudia s mentálnym postihnutím najpočetnejšou skupinou. Dieťa s mentálnym postihnutím musíme predovšetkým chápať, pozerat' sa naň a prijímať ho komplexne. Je to človek, ktorý má určité danosti, znaky, prejavy, osobitosti a dôsledky, ktoré sa menia a ovplyvňujú. V procese edukácie sú žiakmi so špeciálnymi výchovno- vzdelávacími potrebami (Vančová, 2005).

Spoločným menovateľom je znížená úroveň v intelektovej oblasti. Podstata edukačného procesu je sprostredkovanie, transformácia a uchovávanie informácií. Preto, z pedagogického hľadiska môžeme mentálne postihnutie chápať podľa Vašeka (2008, s.182): *ako nedostatočnú schopnosť meniť informácie na poznatky, v dôsledku toho aj transformovať veci a udalosti do symbolických foriem, tieto uchovávať, s takto transformovanými informáciami zmysluplne narábať a participovať na udalostiach*". Edukácia detí s mentálnym postihnutím je veľmi špecifická,

pretože medzi jednotlivými stupňami a prejavmi mentálneho postihnutia sú výrazné rozdiely.

Podľa Medzinárodnej klasifikácie chorôb, jej 10. revízie sa mentálne postihnutie (duševná zaostalosť) delí nasledovne:

- ľahká duševná zaostalosť (F 70)
- stredný stupeň duševnej zaostalosti (F 71)
- ťažká duševná zaostalosť (F 72)
- hlboká duševná zaostalosť (F 73)
- iná duševná zaostalosť (F 78)
- nespecifikovaná duševná zaostalosť (F 79) (MKCH-10,s.256).

V základných školách môžeme hovoriť o individuálnom začlenení žiakov s ľahším stupňom mentálneho postihnutia. Hlavným cieľom výchovy a vzdelávania takýchto detí je príprava a podpora procesu na čo najlepšie začlenenie sa do spoločnosti. Vhodnou voľbou pedagogických metód môžeme u nich dosahovať pokroky vo vychovanosti a vzdelanosti. V procese edukácie sa zameriavame na rozvíjanie individuálnych schopností a predpokladov, aby si takéto dieťa osvojilo vedomosti, zručnosti a návyky, ktoré bude potrebovať na ďalšiu profesijnú prípravu, na vytváranie správnych postojov a kladnému vzťahu k iným ľuďom a sebe samému. Pre každé dieťa s mentálnym postihnutím je potrebné vypracovať individuálny výchovno- vzdelávací plán a vytvoriť mu vhodné podmienky, vhodný výber učiva, špeciálne vyučovacie metódy, individuálny prístup učiteľa a výrazne znížený počet žiakov v triede. Vo svete a v poslednej dobe aj u nás stále narastá snaha po úplnej integrácii všetkých postihnutých detí. Uskutočňovanie myšlienok integrácie, ktorá znamená aj zaraďovanie detí s mentálnym postihnutím do bežných škôl, je však najťažšie práve u detí s ťažšími stupňami postihnutia.

Dieťa so sluchovým postihnutím

Sluchovo postihnutá osoba je taká, u ktorej v dôsledku zníženej priepustnosti (prípadne nepriepustnosti) sluchového kanálu príjem sluchových informácií výrazne znížený a v dôsledku toho je komunikácia

prostredníctvom hovorenej (akustickej) reči limitovaná. Nedostatok akustických informácií spôsobuje, že sluchovo postihnuté osoby majú ťažkosti prijímať a transformovať akustické informácie a vytvárať poznatky, čo do istej miery môže limitovať ich vzdelávanosť (Vašek, 2008). Kritériá na posudzovanie stupňa sluchového postihnutia podľa Svetovej zdravotníckej organizácie sú nasledovné:

- úplná strata sluchu - hluchota
- veľmi ťažké sluchové postihnutie
- ťažké sluchové postihnutie
- stredne ťažké sluchové postihnutie
- stredné sluchové postihnutie - nedoslýchavosť
- ľahké sluchové postihnutie

V edukačnom procese je dôležité pozitívne ovplyvňovanie rozvoja osobnosti dieťaťa, snaha o jeho socializáciu a pomoc pri snahách dieťaťa vyrovnáť sa s postihnutím tak, aby sa v konečnom dôsledku vytvorili podmienky pre jeho zmysluplný a plnohodnotný život. Veľmi dôležité je zabezpečiť dieťaťu používanie kompenzačných pomôcok a náhradných alternatívnych spôsobov komunikácie v snahe porozumieť., pokiaľ možno triedu s nepočujúcim žiakom umiestniť do tichej časti školy, posadiť dieťa tak, aby dobre videl na učiteľa a mohol odzerať, posadiť dieťa ďalej od okna a iných zdrojov hluku, zabezpečiť mu otáčaciu stoličku, aby sa mohol pri odzeraní otáčať, posadiť dieťa ku žiakovi, ktorý je ochotný pomáhať.

Ako píše Matuška (2000) začlenenie sluchovo postihnutých detí do bežnej základnej školy v mieste bydliska je určite želaním viacerých rodičov a počet detí vzdelávaných touto formou sa zvyšuje. Segregovaný spôsob vzdelávania sluchovo postihnutých vyčerpá svoj potenciál rozvoja, ich komunikačné kompetencie dosahujú kvalitatívne vyššiu úroveň ako pri tradičnom, segregovanom vzdelávaní.

Je potrebné poskytovať deťom so sluchovým postihnutím a ich rodičom včasnú špeciálne pedagogickú starostlivosť, ktorá je zárukou úspešného štúdia a začlenenia do spoločnosti. Pred vstupom do ZŠ umožniť im potrebnú prípravu na vzdelávanie pojmotvorného procesu (Baláž, 2001).

Sluchovo postihnutí ľudia majú v dôsledku svojho postihnutia sťaženú komunikáciu s okolím. Preto je z tohto pohľadu dôležitý pre nich dostatok kontaktov s počujúcimi, aby mali možnosť komunikovať a bez väčších problémov existovať v spoločnosti počujúcich. Tomuto cieľu má pomôcť aj školská integrácia sluchovo postihnutých detí (Belková, 2001).

Dieťa so zrakovým postihnutím

70 - 90% všetkých informácií získava človek zrakom. Zrakovo postihnuté osoby majú v dôsledku zníženej (alebo nulovej) priepustnosti optického kanálu príjem zrakových informácií výrazne znížený alebo aj znemožnený. V dôsledku toho majú špecifické potreby v edukácii, v pohybe a priestorovej orientácii, v komunikácii prostredníctvom písanej reči, v sebaobsluže, ale aj pri transformácii optických informácií na poznatky (Vašek, 2008).

Zrakové postihnutie môže byť vrodené (kongenitálne, perinatálne) alebo získané (postnatálne, juvenilné, senilné). Pri vrodenom postihnutí predstavy o vizuálnych obrazoch absentujú. Pri získanom postihnutí môžeme nadviazať na predtým získané zrakové skúsenosti. Z hľadiska perspektívy zrakovo postihnutého dieťaťa je významným faktorom pretrvávanie poruchy a jej časový rozmer. Z tohto pohľadu ide buď o krátkodobé (akútne) poruchy alebo o dlhodobé (chronické) poruchy a opakované (recidivujúce) poruchy.

Najpoužívanejšie je ale delenie podľa stupňa zrakových chýb. To vychádza predovšetkým zo zrakovej ostrosti, zrakového rozsahu zorného poľa, ako aj ďalších faktorov. Deti podľa stupňa postihnutia rozdeľujeme na:

- nevidiacich, ktorí majú defekt oboch očí, pri ktorom nevznikajú zrakové pocity a v edukačnom procese nemôžu používať zrak ako vedúci analyzátor
- čiastočne nevidiacich, to sú deti so zvyškami zraku, hraničné prípady medzi slepotou a slabozrakosťou, no v edukačnom procese nemá aj tak zrakový analyzátor vedúce postavenie

- slabozrakých, kde je spoločným znakom znížená schopnosť zrakového vnímania, hlavne v rýchlosti a presnosti a rýchlej únave pri zrakovej práci, no zrak je vedúci analyzátor v procese edukácie
- binokulárne chybných, to sú deti tupozraké a škúľavé, kde nedochádza k vytvoreniu a splynutiu rovnocenných obrazov vnímaných predmetov, no v procese edukácie je tiež zrak vedúcim analyzátorom.

Vo výchovno- vzdelávacom procese musí učiteľ zohľadňovať špecifiká a špeciálne výchovno- vzdelávacie potreby dieťaťa so zrakovým postihnutím. Podporovaním sebarealizácie dieťaťa, jeho sebauvedomovaním a sebadôvery. Pri práci je potrebné viesť dieťa k dodržiavaniu odporúčaní oftalmológa a požiadaviek zrakovej hygieny.

Je tiež treba dbať na to, aby takýto žiaci využívali korekčné a kompenzačné pomôcky, naučili sa ich obsluhovať a starať sa o ne.

V škole treba vybaviť triedu bezpečným nábytkom (bez ostrých hrán), zariadenie v triede nepresúvať z miesta na miesto, naučiť dieťa pohybovať sa v triede, posadiť dieťa na dobre osvetlené miesto, ale tak aby ho neoslepovalo a posadiť ho vedľa žiaka, ktorý je ochotný pomôcť a má dobrý vzťah k postihnutým jedincom.

V edukácii detí, žiakov so zrakovým postihnutím sú ciele zamerané na dosiahnutie gramotnosti, vytvorenia uceleného systému poznatkov, schopnosti samostatnej priestorovej orientácie, rozvoj kreativity, budovanie sociálnych vzťahov a prijateľné vyrovnanie sa s postihnutím (Vašek, 2008).

Dieťa s telesným postihnutím

Telesné postihnutie je chyba, resp. porucha, či postihnutie pohybového a nosného ústrojenstva (svaly, kĺby, kosti, šľachy, príslušné cievy) a nervového ústrojenstva, ktoré sa prejavuje narušenou hybnosťou (Kraus, Šandera, 1964). Kollárová (1993) z hľadiska špeciálnej výchovy triedi kategóriu telesne postihnutých na dve veľké skupiny:

- vrodené a získané telesné postihnutia,
- telesné postihnutia cerebrálneho a noncerebrálneho typu

Patria sem aj všetky odchýlky od normálneho tvaru tela a končatín, rôzne anomálie a deformácie. Príčinou poškodenia môže byť dedičnosť, úraz alebo ochorenie. Spoločným znakom je obmedzená mobilita alebo imobilita.

Telesné postihnutie znamená pre dieťa vždy určité pohybové obmedzenie, ktoré môže súvisieť aj s obmedzením poznávania a vzdelávania. V edukačnom procese dieťaťa s týmto postihnutím musíme v prvom rade akceptovať jeho špecifickú osobnosť, podporovať jeho jedinečnosť v seberealizácii. Treba klásť adekvátne nároky, nezľavovať v nárokoch a neoslobodzovať ho od činností, ktoré môže s pomocou učiteľa či asistenta zvládnuť.

Samozrejme musí mať vytvorené vhodné podmienky na prácu v škole. Úlohou školy je nielen výchova a vzdelávanie, ale aj pomoc a príprava k jeho sociálnemu začleneniu. V otázke integrácie telesne postihnutého dieťaťa do bežnej triedy základnej školy je potrebné prihliadať nie len na súčasný stav, ale aj na ďalší predpokladaný vývin postihnutia. Pre integrované vzdelávanie a výchovu je potrebné zabezpečiť špeciálne pomôcky a zariadenia, ktoré žiak potrebuje k úspešnej účasti na vyučovaní, Špeciálne upravený stôl, kreslo alebo lehátko, upravené písacie stroje, počítača, atď. Je potrebné zabezpečiť úroveň nezávislosti pohybu telesne postihnutého žiaka, ktorá je potrebná pre školskú činnosť. Dôležitý je bezbariérový prístup, výťahy, toalety, laboratórne priestory a iné (Bartoňová, Vítková, 2007).

Modifikáciou učebných osnov odrážajúcich v súčasnosti tvorbu individuálnych vzdelávacích programov pre žiakov so špeciálnymi výchovno- vzdelávacími potrebami sa u telesne postihnutých žiakov sleduje rešpektovanie individuálnych možností, aby nedošlo k preťaženiu množstvom učiva alebo k poškodeniu zdravotného stavu nevhodným učivom. Musia sa zohľadniť zvláštne schopnosti žiakov, ako i proces

vyrovnávania sa so svojim postihnutím v bežnom školskom prostredí (Hudáčová, 1999).

Dieťa s narušenou komunikačnou schopnosťou

Komunikácia je prvá aktivita, ktorou sa človek hlási na tento svet, je to aktivita, ktorou sa potom celý život nepretržite prejavuje. Človek jednoducho nemôže komunikovať: každé naše správanie je súčasne aj určitou informáciou, ktorú vysielame do okolitého sveta.

Gavora (2003, s.7) vo svojej knihe uvádza: že „komunikácia znamená výmenu informácií medzi ľuďmi. Jeden komunikujúci vyšle informáciu a druhý ju prijme, a potom si obidvaja úlohy vymenia”.

Komunikačná schopnosť, je komunikovať verbálne, neverbálne, graficky. O narušenej komunikačnej schopnosti hovoríme, ak je narušená komunikácia v rovine foneticky- fonologickej, syntaktnej, morfolologickej alebo lexikálnej. Okruh týchto ťažkostí je teda veľký, no väčšinu je možné odstrániť. Z tohto dôvodu hovoríme o narušení, nie postihnutí. Narušená komunikačná schopnosť sa prejavuje ako vrodená chyba reči alebo ako získaná porucha reči. Narušenie komunikačnej schopnosti môže byť trvalé alebo prechodné. Dieťa s narušenou komunikačnou schopnosťou si svoje narušenie môže, ale nemusí uvedomovať. Narušená komunikačná schopnosť sa v edukácii týchto detí musí akceptovať a rešpektovať. Treba rešpektovať špecifiká osobnosti tohto dieťaťa alebo žiaka, jeho správanie a taktne usmerňovať jeho spôsoby seberealizácie. Vhodné je podporovať akúkoľvek snahu o ústnu alebo písomnú komunikáciu či prejav. Umiestnenie žiaka v triede tak, aby mohol vnímať výklad učiteľa všetkými zmyslami s čo najmenším počtom rušivých elementov.

Dieťa s autizmom alebo inými pervazívnymi vývinovými poruchami

Autizmus je závažné, pervazívne postihnutie s celoživotnými dôsledkami. Znamená poruchu psychického vývinu, ktorá je charakterizovaná kvalitatívnym zhoršením vzájomných spoločenských interakcií, spôsobov komunikácie, obmedzeným, stereotypne sa

opakujúcim repertoárom záujmov a aktivít dieťaťa. Často býva spojený s mozgovým a mentálnym postihnutím. Dieťa s autizmom je silne orientované na vlastnú osobu a prejavujú sa u neho poruchy správania sa medzi ľuďmi ako aj poruchy v medziľudskej komunikácii, postihuje častejšie chlapcov. Autistické poruchy rozdeľujeme do týchto štyroch skupín:

- psychogénny autizmus, ktorý sa prejavuje poruchami v komunikačnej schopnosti, emocionálnym chladom, príčinou je silné zanedbanie
- Aspergerov syndróm, kde je obmedzená schopnosť nadväzovať kontakty, dieťa trpí samovravou, častá je priemerná až nadpriemerná inteligencia s nezvyčajnými záujmami, v dôsledku nedostatočnej pozornosti sa často sami rozptyľujú vlastnými novými nápadmi
- somatogénny autizmus, ktorý je spôsobený ťažkým poškodením mozgu a
- Kannerov syndróm, kedy sa deti vyhýbajú očnému aj telesnému kontaktu, komunikujú len s blízkym okolím, no nedokážu sa vcítiť do pocitov najbližších, majú komunikačné ťažkosti, reč je vyvíjaná pomaly, sú veľmi uzavretí.

Deti s týmito poruchami majú narušenú oblasť medziľudských vzťahov, tieto deti si neuvedomujú existenciu a pocity iných ľudí, narušená je schopnosť nadväzovať priateľstvá, nevedia komunikovať. Veľa z týchto detí sa nedorozumieva verbálne a ani rečou tela, kontakt nenadväzujú pohľadom ani úsmevom či inou mimikou. Rozsah ich záujmov a aktivít je veľmi obmedzený, opakujú stále tie isté pohyby, vo svojom svete potrebujú opakujúce sa, nemenné aktivity a rituály, vykonávané vždy rovnako, bez zmien. Pri edukácii majú veľmi ohraničené možnosti. Edukačný proces musí byť štruktúrovaný, upravený a organizovaný. Len málo detí s touto poruchou dokáže žiť v dospelosti samostatne.

Dieťa s viacnásobným postihnutím

Podľa Vančovej (2002, s.19) „*kategorizácia viacnásobného postihnutia musí vychádzať z prejavov viacnásobných postihnutí a ich dôsledkov na proces rozvíjania osobnosti a socializácie prostredníctvom výchovnej rehabilitácie z hľadiska miery a štruktúry špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb u nositeľov týchto prejavov*“. Viacnásobné postihnutie sa môže vyskytovať v rôznych mnohopočetných variáciách. Deti s viacnásobným postihnutím možno rozdeliť do dvoch skupín:

- viacnásobné postihnutia ľahké, kde je cieľom edukácie pripraviť deti na získanie vzdelania a pripraviť ich do života s minimálnou podporou okolia
- ťažké viacnásobné postihnutia, kde sa pomocou špeciálnej edukácie, korekčných a kompenzačných aktivít snažíme dosiahnuť rozvoj osobnosti jedinca s perspektívou relatívneho fungovania

V oblasti výchovno- vzdelávacieho procesu si dieťa alebo žiak s viacnásobným postihnutím vyžaduje vytvorenie podmienok edukácie, ktoré zodpovedajú jeho potrebám, rešpektovanie jeho osobitostí, kladenie primeraných nárokov a požiadaviek, a teda aj cieľov. prvoradou úlohou je vytvorenie komunikačných možností, pretože za ich pomoci je možné dosiahnuť ciele stanovené.

2.1.2 Dieťa choré alebo zdravotne oslabené

Medzi takéto deti radíme deti s ochorením dlhodobého charakteru, ktoré sa vzdelávajú dlhodobo v školách pri zdravotníckych zariadeniach, ozdravovniach alebo liečebniach.

Vzdelávanie sa uskutočňuje v upravenom obsahu s aplikáciou špeciálnych metód s použitím špeciálnych pomôcok. Dodržiavame dôsledne individuálny prístup.

Ako píše Vašek (2008,s.193): „*edukácia sa realizuje pri modifikovaných organizačných formách, upravenom obsahu a pri aplikácii špeciálnych vyučovacích a rehabilitačných metód s použitím špeciálnych technických a*

rehabilitačných prostriedkov a pri dôslednom dodržiavaní individuálneho prístupu k žiakom”.

Výchova a vzdelávanie sa uskutočňuje s ohľadom na aktuálny zdravotný stav dieťaťa a riadi sa pokynmi lekárov.

Do tejto kategórie môžeme zaradiť

- chorých, ktorým zdravotný stav nedovoľuje edukáciu v bežných školách a vzdelávajú sa individuálne
- zdravotne oslabených ,ktorí sa kratšiu alebo dlhšiu dobu vzdelávajú v ozdravovniach alebo liečebniach
- telesne postihnutých, ktorý majú problémy s hybnosťou, lokomóciou alebo odlišnosťou vo vonkajšom vzhľade

2.1.3 Dieťa s vývinovými poruchami

Dieťa s poruchou aktivity a pozornosti

Poruchu pozornosti a aktivity ADHD charakterizuje Zelinková (2003, s.196) takto: „ADHD je vývinová porucha charakteristická veku dieťaťa s primeraným stupňom pozornosti, hyperaktivity a impulzivity”. Poruchy pozornosti (attention deficit disorder/ ADD) a poruchy pozornosti s hyperaktivitou (attention deficit/hyperactivity disorder/ ADHD) nemožno považovať za chorobu, ktorú možno vyliečiť, pretože deti z týchto porúch nevyrastú, len sa jednotlivé prejavy ich správania v priebehu dospelovania zmenia a čiastočne upravia. Deficity sú zreteľné už v rannom detstve a môžu sa zmierňovať dozrievaním centrálnej nervovej sústavy (Zelinková, 2003).

Symptómy detí s poruchou pozornosti a aktivity sú rozmanité, ale nie trvalé. Menia sa v priebehu vývinu takéhoto dieťaťa. Ovplyvňuje ich aj prostredie, v ktorom sú vychovávané a vzdelávané. Ťažkosti sa začínajú prejavovať na začiatku školskej dochádzky, kedy dieťa zvyčajne nedokáže riešiť zadané úlohy, opúšťa svoju stoličku počas vyučovacej hodiny, ruší ostatné deti. Väčšinou je táto porucha prepojená s poruchou učenia.

Diagnostické kritériá- Porucha pozornosti (americký diagnostický manuál):
Bud' šesť alebo viac nasledujúcich príznakov nepozornosti trvajúcich
aspoň šesť mesiacov v takom stupni, že je dieťa maladaptívne a
nezodpovedá svojej vývinovej úrovni:

- často zabúda podrobnosti alebo robí chyby z nedbanlivosti pri školskej práci,
- často mu robí problémy udržať pozornosť pri plnení úloh alebo pri hre,
- keď sa naňho priamo hovorí, zdá sa, že nepočúva
- často sa neriadi danými pokynmi a nedokončí školskú alebo domácu prácu
- často má ťažkosti s organizáciou úloh a aktivít
- vyhýba sa, nemá rado alebo sa neochotne zapája do činností, ktoré vyžadujú sústredené duševné úsilie
- často stráca veci potrebné k plneniu povinností alebo vykonávaniu určitých činností
- ľahko sa niečím rozptýli
- pri denných činnostiach býva zábudlivé
- časté nervózne pohyby rukami a nohami alebo vrtenie sa na stoličke
- v triede alebo v iných situáciách kedy by malo sedieť, často opúšťa miesto
- často pobehuje alebo niekam lezie v nevhodných situáciách
- často má ťažkosti kludne sa zapojiť do hier a záujmových odpočinkových aktivít
- často nadmerne rozpráva
- často vykrikuje odpoveď ešte skôr ako počulo otázku
- robí mu ťažkosti počkať až príde na rad
- často prerušuje alebo sa vrhá do aktivít ostatných ľudí
- často je „na pochode“ alebo sa správa ako by bolo „na kľúčik“.

S ohľadom na diagnostiku je dôležité, ako dlho vydrží dieťa pri každodenných činnostiach, ako sú čítanie, písanie, kreslenie, hranie

počítačových hier, atď..Tak zistíme či sa problém týka aj ďalších aktivít. Najskôr je dôležité zistiť ako dlho dokáže dieťa udržať pozornosť a podľa toho rozvrhnúť jeho školské povinnosti. Úlohy treba často rozdeliť na niekoľko menších celkov, neustále dieťa zamestnávať, upútať jeho pozornosť, ale aj dať mu priestor na vlastnú kontrolovanú realizáciu. Splnenie stanovenej úlohy prináša každému dieťaťu bez rozdielu radosť a potešenie a pre tieto deti je časovo náročná úloha často nedosiahnuteľná. Preto úlohy rozdeľujeme a chválime každý dosiahnutý výsledok, každý splnený cieľ. Je vhodné pravidelné opakovanie pokynov, miesto v triede zvoliť tak, aby dieťa rozptyľovalo čo najmenej podnetov a stále sme mali dieťa na očiach. Veľmi vhodné je používanie kartičiek so stanovenými znakmi, ktorými dieťa a učiteľ komunikujú bez toho aby rušili chod vyučovania. Deti s poruchou aktivity a pozornosti by nemali absolvovať časovo obmedzené testy, pretože tieto deti v časovom strese podávajú výkon, ktorý nezodpovedá ich schopnostiam a možnostiam. Tieto deti sa často potrebujú naučiť metódy k monitorovaniu a ovládaniu pozornosti a správania. Takisto by malo byť samozrejmé, že učiteľ častejšie zastaví výklad, aby sa uistil, či sa deti s poruchou pozornosti sústredia na vyučovanie a nemyslia na niečo iné (Elliot, 2002).

Edukácia detí s poruchou pozornosti a aktivity je veľmi náročná a musí byť jednotná zo strany rodiny aj učiteľov. Je nutné dodržiavania a využívania vopred určených pravidiel, podľa ktorých sa dieťa dennodenne riadi a vie že ich porušenie prináša určitý diskomfort vo forme nejakého zákazu obľúbenej činnosti.

Dieťa s vývinovými poruchami učenia

Vývinové poruchy učenia veľmi nepriaznivo ovplyvňujú vzdelávací a osobnostný rozvoj detí, v školskom veku, majú vplyv na ich celoživotnú orientáciu a adaptáciu do spoločnosti. Jucovičová (2007, s.4.) definuje poruchy učenia ako: *„neschopnosť naučiť sa čítať, písať a počítať pomocou bežných výučbových metód za primeranej inteligencie a sociokultúrnej príležitosti“*. Vývinové poruchy učenia majú svoje špecifiká vo svojich príčinách vzniku a vo svojich prejavoch, sú vždy vrodené a

vznikajú na predpoklade dysfunkcií centrálného nervového systému, nie sú zapríčinené zníženým intelektom, ba práve naopak intelektové schopnosti sú väčšinou priemerné až nadpriemerné. Názov jednotlivých porúch vznikol pomocou predpony dys, čo znamená rozpor, deformáciu. Druhá časť názvu je prebratá z gréckeho označenia tej zručnosti, ktoré je porušená. Poruchy sa vyskytujú samostatne, ale vo väčšine prípadov ako komplex porúch. edukácia musí byť individuálna, na základe diagnózy.

Dyslexia

Typickým predstaviteľom špecifických porúch učenia je dyslexia. Je to jazyková porucha vrodeneho pôvodu. Je to porucha čítania, porucha osvojovania si čitateľských zručností, ako rýchlosť, správnosť, technika a porozumenie čítaného textu.

Dyslexia ako vývinová porucha čítania, buď vrodená alebo získaná poškodením mozgu, patrí medzi najčastejšie formy špecifických vývinových porúch učenia, prejavuje sa ťažkosťami pri učení sa čítať, pri zachovanej inteligencii (Hartl, Hartlová, 2000).

I keď neexistuje typická dyslexia, je možné vystopovať celý rad symptómov a príznakov, ktoré sú s touto poruchou spojené. Patria medzi ne:

- ťažkosti s rečou a jazykom (hlavne v rannom detstve),
- zlá krátkodobá verbálna pamäť,
- ťažkosti so slovosledom a so zaraďovaním písmen v slove,
- motorická neobratnosť,
- nevyhranená preferencie pravej či ľavej ruky,
- častá zámena písmen (b namiesto d, p namiesto q),
- nesúvislosť slovného prejavu (Hartl, Hartlová, 2000).

Dysgrafia

Vančová (2001) píše, že dysgrafia je porucha písania, ktorá postihuje grafickú stránku písomného prejavu dieťaťa, osvojovanie tvarov jednotlivých písmen. Úzko súvisí s dysortografiou, veľmi často sa objavujú

spoločne. Ďalej autorka upozorňuje, že si dieťa s touto poruchou obtiažne pamätá a napodobňuje tvary písmen, písmo je kostrbaté, nevzhľadné, často hranaté, takmer nečitateľné, písmená sú nerovnako veľké, majú rôzny sklon, dieťa nedokáže písať na riadok, má problém písať zľava doprava. Často sa stáva že vynecháva písmená, zamieňa si tvarovo podobné. Dyslexia býva málokedy izolovaná. Väčšinou ide ruka v ruke s dysgrafiou a dysortografiou.

Dysortografia

Je to porucha postihujúca pravopis. Nezahrňuje však celú gramatiku, vzťahuje sa prevažne na tzv. špecifické dysortografické javy, ktorými je rozlišovanie krátkych a dlhých samohlások, rozlišovanie slabiky di-dy, ti-ty, ni-ny, rozlišovanie síkaviek, pridávanie a vynechávanie písmen, nevládnutie hranice slov v písme (Zelinková, 1994).

Dyskalkúlia

Toto je špecifická porucha učenia postihujúca matematické schopnosti, takže dieťa sa nemôže naučiť počítat', napriek tomu, že jeho rozumové schopnosti sú aspoň v medziach širšej normy a dostáva sa mu zodpovedajúcemu vyučovaciemu vedeniu. Najčastejšie prejavy dyskalkúlie sú: v oblasti aritmetiky, keď dieťa nepochopí pojem čísla, nedokáže porovnať počet predmetov, nedokáže chápať, čítať a písať matematické znamienka, zamieňa si tvarovo podobné čísla, nevie písať číslice pod seba, nevie sa orientovať na číselnej osi a v oblasti geometrie, keď dieťa nedokáže rozlišovať geometrické tvary, má problémy s obkresľovaním tvarov, nedokáže rysovať, používať rysovacie pomôcky, nevie sa orientovať v priestore na papieri ani v triede (Vančová, 2001).

V ČR a SR sú diagnostikované aj ďalšie poruchy a to dysmúzia, dyspinxia a dyspraxia.

Dysmúzia- je porucha hudobných schopností, Môže ísť o poruchu v receptívnej zložke (neschopnosť správne rozpoznať tóny a melódie,

identifikovať hudobné nástroje) alebo v expresívnej zložke (nesprávne hlasové vyjadrovanie tónov, melódií piesní). Takéto dieťa nedokáže zopakovať rytmus, keď ho učiteľ vyťuká, má problém zaspievať, nasadiť tón do správnej výšky (Harčaríková, 2007).

Dyspinxia- je vývinová porucha kreslenia. Vančová (2001) sa zmieňuje o dyspinxiu ako o poruchu prejavujúcej sa najmä týmito signifikantnými znakmi: dieťa nedokáže ani jednoduchým spôsobom výtvarne vyjadriť skutočnosť, nedokáže veku primerane nakresliť predmety, ktoré vidí pred sebou, na ľudskom či zvieracom tele vynecháva časti, nevidí rozdiely medzi tým čo nakreslilo a realitou. Nevie kresliť do prostriedku papiera, nevie robiť plynulé ťahy, príliš tlačí na podložku. Tiež nedokáže kresliť veci priestorovo, nepoužíva správne farby a pod. Má problémy s modelovaním, kolážou a inými technikami.

Dyspraxia- je to motorická neobratnosť, ktorá je v rôznych špecifických oblastiach podkladom niektorých špecifických porúch učenia, ako celková charakteristika v značnej miere spolu utvárajúca pohybové charakteristiky správania je súčasťou syndrómu špecifických porúch správania. Dieťa s dyspraxiou má problém s koordináciou hrubej a jemnej motoriky, jeho pohyb je nešikovný, neobratný. Takéto dieťa má problém s orientáciou na tele, s pojмами hore, dolu, vľavo, vpravo, vpredu, vzadu. Je ťažkopádne, nešikovné, pomalé a okolie ho preto často odmieta. Nedokáže cvičiť do rytmu, vykonávať cvičenie s ostatnými deťmi. Dlhmu mu trvajú aj osvojené sebaobslužné zručnosti a pohyby. Je nešikovné aj v jemnej motorike, má problém s manipuláciou s malými predmetmi, napr. nedokáže sa naučiť vyšívať, držať ihlu v ruke a narábať s ňou, štrikovať, krájať nožom, presne strihať nožničkami, čisto a úhladne lepiť, navliekať korálky, triediť predmety podľa veľkosti. Má tiež problémy pri hre so stavebnicou, pri skladaní puzzle a pod. (Vančová, 2001).

Deti so špecifickými poruchami učenia a správania majú vedľa svojich špeciálnych potrieb samozrejme aj potreby spoločné s ostatnými deťmi. Potrebujú vyrastať so svojimi vrstovníkmi bez ohľadu na prípadné

postihnutie. Učia sa žiť v bežnom svete, učia sa prijímať potrebnú pomoc a zároveň uplatniť svoje iné pozitívne predpoklady a možnosti. Kritériom je, či sa dieťa v takomto prostredí cíti šťastné a či je schopné plne sa podieľať na vyučovaní i ostatnom živote školy, triedy, pričom sa mu dostáva i potrebnej špeciálnej pomoci (Vančová, 2001).

2.1.4 Dieťa s poruchou správania

Poruchou správania rozumieme narušenie funkcií v oblasti emocionálnej alebo sociálnej. Vašek (2008, s.199) charakterizuje poruchy správania, ako: *„narušenie psychickej a sociálnej integrity, v dôsledku ktorého sa jednotliviec maladaptívne správa, t.j. vybočuje z pásma normality a vedome či mimovoľne porušuje spoločenské, morálne alebo právne normy - koná v rozpore s očakávaním“*.

Tieto deti majú narušenú prirodzenú integritu. Toto narušenie pozostáva z drobných priestupkov, ktoré prerastajú až po agresívneho, útočného a neprimeraného správania.

Príčiny vzniku týchto porúch správania sú: prostredie, v ktorom dieťa vyrastá, zlý výchovný vplyv, negatívne vzory. Endogénne faktory, ktoré sa môžu podieľať na príčinách vzniku, sa viažu na dedičnú podmienenosť, genetické zakódovanie, poruchy centrálného nervového systému, dispozíciu k neurózam, dysfunkcie, psychické poruchy a pod.. Na základe vonkajších podnetov môžu vyvolať poruchy správania rôzneho stupňa závažnosti (Vašek, 2008).

Delenie porúch správania:

- antisociálne správanie, je spoločensky neprijateľné a nebezpečné, pretože takýto jedinec už porušuje právne normy, je najzávažnejším stupňom porúch správania,
- asociálne správanie, ako záškoláctvo, drobné krádeže, závislosti
- disociálne správanie, ktoré ešte nie je spoločensky nebezpečné, ale vymyká sa z normy (neposlušnosť, vzdorovitosť).

2.2 Dieťa zo sociálne znevýhodneného prostredia

Podľa Zákona 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní v § 2 ods. p je dieťaťom alebo žiakom zo sociálne znevýhodneného prostredia „*dieťa, žiak žijúci v prostredí, ktoré vzhľadom na sociálne, rodinné, ekonomické a kultúrne podmienky nedostatočne podnecuje rozvoj mentálnych, vôľových, emocionálnych vlastností dieťaťa alebo žiaka, nepodporuje jeho socializáciu a neposkytuje mu dostatok primeraných podnetov pre rozvoj osobnosti*”.

Tieto deti nemajú dostatočne rozvinuté mentálne vlastnosti, nemajú dostatok podnetov pre rozvoj ich osobnosti a preto majú nemalé problémy v socializácii.

Výchova a vzdelávanie sa uskutočňuje v školách s využitím špecifických metód a foriem. Škola zabezpečuje deťom zo sociálne znevýhodneného prostredia individuálne podmienky. Ministerstvo školstva Slovenskej republiky môže poskytnúť príspevok na skvalitnenie podmienok na edukáciu s dotáciou na stravu, školské potreby a dotáciu na motivačný príspevok. Prioritným dôvodom vytvárania individuálnych podmienok v ich výchove a vzdelávaní by mali byť edukačné potreby, nie ekonomické (Zákon 245/2008 Z.z.).

2.3 Dieťa s nadaním

Intelektové nadanie znamená pre dieťa, vysoko nadpriemerne rozvinuté poznávacie schopnosti v jednej alebo viacerých intelektových oblastiach. Typickým je akcelerovaný kognitívny vývin. Dostatočná motivácia, tvorivosť a stimulácia zo strany prostredia sa premieta do vysokých výkonov v jednej alebo viacerých intelektových činnostiach v porovnaní s rovesníkmi (Jurášková, Dočekal, 2005).

V odbornej literatúre sa pojem nadanie používa častejšie v súvislosti s náukovými predmetmi a pojem talent sa skôr používa v súvislosti s

umením a športom. Vyhľadávanie a rozpoznávanie nadaných a talentovaných detí by malo byť samozrejmosťou, ba až prestížnou ambíciou každého pedagóga.

Výchova a vzdelávanie detí s nadaním sa v základnej škole uskutočňuje formou individuálneho začlenenie do bežnej triedy, alebo v triedach zriadených pre deti s nadaním prostredníctvom vzdelávacích programov zameraných na príslušné nadanie. Uskutočňuje sa na základe diagnostiky príslušného poradenského zariadenia, v prípade špecifického nadania na základe prijímacieho konania. Škola musí vytvárať podmienky pre rozvoj nadania a uplatňovať špecifiká edukácie, vytvárať individuálne podmienky pre rozvoj nadania a tým aj umožniť deťom alebo žiakom s nadaním:

- prijatie žiaka do školy pred dosiahnutím 6. roku života,
- rozšírené vyučovanie predmetov, v ktorých žiak prejavuje nadanie,
- preradenie do vyššieho ročníka bez absolvovania predchádzajúceho ročníka,
- absolvovanie viacerých ročníkov počas jedného roku,
- absolvovanie jedného alebo viacerých predmetov vo vyššom ročníku
- a vzdelávať sa podľa individuálneho učebného plánu alebo programu (Zákon 245/2008 Z.z.)

Pre tieto deti je veľmi typické včasné čítanie, vysoká intelektuálna zvedavosť, netypické koníčky neprimerané veku, kladenie nezvyčajných a detailných otázok, dobrá pamäť, veľká slovná zásoba a dobrá argumentácia, nekonvenčnosť a kritickosť voči autoritám, matematické schopnosti predškolského veku, potreba vymýšľať, často kladú veľmi zainteresované otázky, majú radi hádanky a hlavolamy.

Výchova a vzdelávanie detí s nadaním prebieha formou vzdelávacích programov zameraných na príslušné nadanie a uskutočňuje sa na základe diagnostiky príslušného poradenského centra. Edukácia je zameraná na rozvoj intelektového, umeleckého alebo športového nadania.

S nadaním sa spájajú aj niektoré problémové charakteristiky, medzi ktoré patrí napríklad nižšia potreba spánku, nedostatočne rozvinutá grafomotorika, nízke sebavedomie, znížená sociálna adaptácia, emocionálne problémy, negativizmus, neochota podriaďiť sa autoritám, prijať prehru, ale aj príliš vysoké požiadavky na seba a okolie, perfekcionalizmus a neobvykle doslovné chápanie významu slov. Spoločným cieľom edukácie je cielená podpora a rozvíjanie nadania vytváraním adekvátnych podmienok (Jurášková, Dočekal, 2005).

PRAKTICKÁ ČASŤ

3 SPRACOVANIE KAZUISTIKY

V praktickej časti bakalárskej práce sme sa rozhodli spracovať kazuistiku dvanásťročného chlapca, vplyv jeho integrácie na rodičov, na učiteľov a aké výsledky je možné dosiahnuť u integrovaného dieťaťa pri dodržiavaní doporučení pedagogicko- psychologického poradne.

Snahíme sa priblížiť problematiku integrácie detí na základných školách, na konkrétnom prípade v bežnej triede dedinskej základnej školy v okrese Púchov. Celkový počet detí na tejto škole je 687. Z tohto počtu je 26 žiakov školy integrovaných, 18 z nich je v súčasnosti žiakmi druhého stupňa, 8 navštevujú prvý stupeň, ďalších 13 detí tejto školy má individuálne odporúčania a sú tiež v sledovaní pedagogicko-psychologických poradní.

Počet detí so špeciálnymi vzdelávacími potrebami neustále narastá, prítomnosť špeciálneho pedagóga sa stáva nevyhnutnosťou aj napriek mnohým odporcom najmä z radov starších učiteľov. Na tento problém neustále naráža aj špeciálna pedagogička tejto školy. Jej nemalé úsilie je však badateľné najmä na prvom stupni, kde spolupráca s učiteľmi prebieha veľmi plynule a vzájomne nadväzuje. Nespolupráca a neochota komunikovať, počúvať jej rady a pripomienky je však veľmi zrejmé s niektorými kolegami druhého stupňa.

Pri vypracovávaní praktickej časti sme vychádzali z osobného kontaktu s konkrétnym žiakom, z rozhovoru s jeho rodičmi, so špeciálnym pedagógom a triednou učiteľkou. Umožnený nám bol tiež rozhovor s pracovníčkou ŠPPPaP, ktorá dieťa vedie vo svojej evidencii od roku 2007. Každý rozhovor bol vedený formou otázok, odpovedí ako aj vyjadrovania vlastných postrehov, poznatkov a skúseností konkrétneho spytovaného jedinca k danej téme.

Na základe uvedenej kazuistiky hľadáme odpovede na nasledovné otázky:

1. Aký vplyv má integrácia dieťaťa na rodiča?
2. Aký vplyv na rozvoj dieťaťa má spolupráca špeciálneho pedagóga a učiteľa?
3. Aké výsledky dosahuje integrované dieťa na základe individuálneho vzdelávania?
4. Aký vplyv majú vývinové poruchy učenia na osobnosť dieťaťa?

3.1 Kazuistika dieťaťa

Osobná anamnéza

Chlapec XY, vek 12 rokov, narodený z tretieho tehotenstva, pôrodná hmotnosť 3500g, výška 50cm, v prvom trimestri tehotenstva opakované infekty matky, inak gravidita bez pozoruhodností, pôrod v termíne, záhlavím, bez komplikácií, prekonaná ťažká novorodenecká žltáčka, v 4. mesiaci života infekcia močových ciest s hospitalizáciou, pri nej zistený šelest na srdci, v 9. a 13. mesiaci života prekonané infekty sprevádzané opakovanými febrilnými kŕčmi, počas hospitalizácie zistená alergia na baktérie kravského mlieka, vedený v dispenzári na neurologickej, nefrologickej, kardiologickej, alergologickej a kožnej ambulancii. Dieťa sa vyvíjalo v norme, prospievalo, návšteva materskej školy sa pre zvýšenú chorobnosť začala až v 4. roku veku dieťaťa, v 6. roku po prešetrovaní školskej zrelosti nástup do 1. ročníka základnej školy. Tam sa začali po krátkom čase prejavovať prvé problémy ako nepozornosť, nesústredenosť, zábudlivosť, neschopnosť zapamätať si povinnosti ani preberané učivo.

Rodinná anamnéza

Chlapec pochádza z úplnej, funkčnej rodiny. Obaja jeho rodičia majú ukončené úplné stredoškolské vzdelanie s maturitou. Matka trpí

alergiou, otec je bez akýchkoľvek zdravotných problémov. Dieťa má doma vhodné podmienky na výchovu a vzdelávanie, poskytujú mu kľudné rodinné zázemie, k jeho potrebám sú empatickí a chápvajú. Chlapec má jedného staršieho brata, ktorý je študentom gymnázia a tiež trpí alergickým ochorením s poruchou imunity ako jeho mladší brat. Starí rodičia z oboch strán sú tiež bez závažnejších ochorení. V rodine neboli u nikoho zistené a diagnostikované poruchy učenia alebo chovania.

Diagnostické a psychologické vyšetrenia

1. diagnostické vyšetrenie sa uskutočnilo na žiadosť rodičov. Dôvodom bola nesústredenosť na hodinách, spontánna nežiadúca verbalizácia, pretrvávala tiež nesprávna výslovnosť sykaviek, nečistá artikulácia. Horšia bola aj adaptácia na zaškolenie v materskej škole a nástup do ZŠ prebehol bez odkladu povinnej školskej dochádzky.

Psychologické vyšetrenie:

Dieťa ochotne pri vyšetrení spolupracovalo, pozornosť je však krátkodobá, chlapec je ľahko vyrušiteľný vonkajšími aj vnútornými podnetmi. Pozornosť však bola oslabená aj v ostatných zložkách. Unaviteľnosť bola veľmi zjavná. Intelektové schopnosti boli v tej dobe aktuálne rozvinuté v pásme priemeru, mierne oslabenie bolo v oblasti krátkodobej auditívnej pamäti, čo však súviselo s oslabením koncentrácie pozornosti.

Špeciálno-pedagogické vyšetrenie:

V kontakte bol chlapec uvoľnený, všetko komentoval, spontánne verbalizoval. Pri práci bola evidentná slabá výdrž a krátkodobá koncentrácia pozornosti. Vyšetrenie bolo zamerané na zistenie aktuálnej úrovne sluchového a zrakového vnímania, úroveň čítania a písomného prejavu. Miernejšie oslabenie bolo zistené v oblasti sluchovej syntézy v dlhších slovách. Zrková pamäť je v tej dobe tiež mierne oslabená. Pero dieťa držalo nesprávne (4 prsty), písanie bolo pomalšie, línia písma nerovnomerná, pri písaní si bol neistý, evidentne

ho to nebavilo, tvar niektorých písmen si nevedel vybaviť, ľahko sa vzdával a chcel to už mať za sebou. Čítanie bolo tiež poznačené nepokojom, po celý čas sa mrvil, sedel nekludne, z chýb sa vyskytli zámeny a-o, domýšľal si koncovky slov, ťažšie čítal dlhšie slová.

Záver psychologických a špeciálno- pedagogických vyšetrení z roku 2007:

Intelektové schopnosti boli v tom čase rozvinuté v pásme priemeru

Oslabenie CNS (zvýšená unaviteľnosť, oslabená pozornosť)

Oslabenie zrakového vnímania v oblasti pamäte

Oslabenie schopnosti sluchovej syntézy

Vzhľadom na vek v tej dobe nebolo možné jednoznačne stanoviť diagnózu. Dieťa však bolo zaradené do skupiny ohrozených detí, kedy pri nesprávnom prístupe, nerešpektovaní špecifik jeho vývinu a zistení jeho oslabení je predpoklad vývinu niektorej formy porúch učenia. Pre ďalšiu prácu s chlapcom preto boli navrhnuté v tej dobe individuálne odporúčania. Rodičia boli usmernení ako pracovať s dieťaťom pri domácej príprave, ako upraviť miesto prípravy na školu (vylúčiť rušivé elementy a pod.), metodicky boli tiež usmernení ako viesť domáci nácvik čítania a písania. Škole bolo doporučené, aby dieťa písalo diktáty individuálne, malo možnosť nahliadnutia do predlohy, brať do úvahy pomalšie tempo žiaka, dieťaťu po každej hodine skontrolovať zaznamenané poznámky a domáce úlohy, zaviesť kontaktný zošit s rodičmi, žiaka posadiť čo najbližšie k sebe, domáce úlohy by mali byť tiež v primeranom množstve. Bolo tiež doporučené vyvarovať sa neustálemu hlasnému napomínaniu dieťaťa v triede a potreba pochvaly a vyzdvyhnutia jeho predností, včlenenie do kolektívu.

Po dvoch rokoch pre pretrvávajúce problémy kontrolné vyšetrenie. Na začiatku bolo dieťa neisté, ale komunikovalo spontánne, reč bola mierne agramatická, vyjadrovanie bolo problematické. Počas vyšetrenia bola pozorovaná zvýšená unaviteľnosť pozornosti a CNS, znížená koncentrácia pozornosti, rýchla odkloniteľnosť aj nepatrným podnetom (ruch na ulici, vlastné myšlienky). Chlapec potreboval často

pauzy, zmenu činnosti, oddych. Tým je teda oslabená efektívnosť učenia. Pozornosť bola oscilujúca, aj pri písaní diktátu bol urečnený. Písmo bolo dobre čitateľné, ale kostrbaté, písal křčovito, bolo vidieť, že ho to zaťažuje, silno oslabená bola dynamickosť písania, pri prepise si slová potichu diktoval. Chyby sa vyskytli pri prepise textu aj pri diktáte (chyby: mäččene, i-y, slová písané bez medzery, spolu, pridané-vynechané písmená). Čítanie väčšinou po slovách, avšak dlhšie slová nahlas slabikuje, táto činnosť bola v norme avšak v pásme dolného priemeru. Pri reprodukcii textu potreboval návodné otázky. Inpresívna reč bola oslabená, najmä sluchová syntéza, analýza ľahko oslabená. Ľahko bola oslabená tiež motorická reč, percepcia rytmu. Oslabená bola tiež pravo- ľavá orientácia najmä na sebe. Taktiež bolo pozorované oslabenie kvantitatívneho uvažovania. Podrobné vyšetrenie matematických schopností poukazovalo na poruchu. Dieťa malo ťažkosti s orientáciou na číselnej osi, pri prechode cez desiatky, pri násobení jednociferných čísel (namiesto násobenia používa sčítovanie napr.: 7×4 vypočíta spôsobom $7+7+7+7$). Pri matematických úlohách viditeľne stúpalo napätie bolo badať motorický nekľud, pozornosť bola narušená jednak v zložke koncentrácie, ale najvýraznejšie v oblasti tenacity (výdrže). toto sa prejavovalo častým odbiehaním od činnosti, neschopnosťou vydržať určitú dobu pri jednej aktivite, ťažkosťami zamerať pozornosť želaným smerom. Osobnosť chlapca bola ladená extrovertovane, bol komunikatívny, výraz a mimika bola živá a priliehavá situácii. V škole však nemá veľa kamarátov, pravdepodobne pre narušený rečový prejav a zvláštnosti v správaní. Rodinné prostredie bolo v tej dobe povzbudzujúce, podnetné, bez patológie. Psychologickým vyšetrením bol zistený veľký rozdiel medzi verbálnou a performačnou zložkou intelektu v prospech performačnej, čo poukazovalo na vývinovú dysfáziu.

Záver psychologických a špeciálno pedagogických vyšetrení z roku 2009:

Intelektové schopnosti rozvinuté v strednom pásme priemeru (verbálne schopnosti na úrovni dolného pásma, neverbálne zodpovedajú hornému pásmu)

Porucha pozornosti bez hyperaktivity - ADD na organickom podklade

Vývinová dysfázia

Špecifická porucha písania F 81.1 (dysortografia, dysgrafia)

Špecifická porucha učenia- dyskalkúlia F_81.2 (najmä v operačnej a verbálno-lexickej oblasti)

Ďalšie vyšetrenie sa uskutočnilo v roku 2012 ako kontrolné. Spolupráca s dieťaťom bola na dobrej úrovni, kontakt naviazaný bez tenzie. Výkony sa v jednotlivých úlohách oproti minulému obdobiu výraznejšie nezmenili- pohybujú sa od nadpriemerných výkonov až po deficitné. Výrazné oslabenie až deficit sa zaznamenal v oblasti grafického prejavu- výrazne pomalé tempo, znížená bola kvalita pri vizuomotorickej práci a taktiež bolo výrazné oslabenie v porozumení slovných úloh matematických zadaní. Celkovo bolo možné konštatovať primerané rozumové schopnosti dieťaťa s nerovnomerným vývinom na organickom podklade, profil poukazuje na vývinovú dysfáziu, logické myslenie a neverbálne uvažovanie je na dobrej úrovni, prítomné sú výrazné oslabenia až deficity v oblasti vizuomotorického tempa a porozumenia verbálnym matematickým zadaniam (dyskalkúlia v operačnej a verbálno-lexickej oblasti).

Záver kontrolného psychologického vyšetrenia z roku 2012:

Intelektové schopnosti dieťaťa sú aktuálne rozvinuté v strednom pásme priemeru- disproporčný , profil je (neverbálne schopnosti v hornom pásme priemeru až nadpriemeru, verbálne v oblasti dolného pásma). Výrazne lepšie neverbálne schopnosti oproti verbálnym.

Oslabenie CNS- vývinová dysfázia, narušená vizuomotorická koordinácia, pomalé tempo grafického prejavu, oslabené matematické schopnosti.

Nadalej zostali v platnosti doporučenia z predchádzajúcich vyšetrení

Školské vzdelávanie

Do prvej triedy chlapec nastúpil bez odkladu, po dvojročnej návšteve materskej školy. Táto prebiehala nie príliš hladko, dieťa sa do škôlky netešilo a po celé dva roky bola jeho dochádzka sprevádzaná plačlivosťou. Inak sa dieťa vyvíjalo bez pozoruhodností. Problémy sa začali prejavovať až po nástupe do prvého ročníka. Častá bola zábudlivosť, nesústredenosť, nevedel povedať, čo v škole robil, nepamätal si zadania domácich úloh, pri príprave do školy bol nesústredený, veľmi ľahko unaviteľný, nevedel si zapamätať ani krátke veršičky, nevedel stručne zopakovať o čom čítal, do školy sa netešil. Pri pretrvávajúcich problémoch matka oslovila najskôr triednu učiteľku, neskôr sama vyhládala pomoc v poradni. Na doporučenie poradne boli tiež zaradení do programu KUPOZ na zlepšenie pozornosti, ktorý aktívne vypracovávali avšak pre chorobu dieťaťa nedokončili posledné tri zostávajúce týždne. Pokrok v sústredení však aj napriek tejto skutočnosti čiastočne nastal. Škole, ktorú chlapec navštevuje bola taktiež zaslaná správa z vyšetrení a následné odporúčania pre ďalšiu prácu s týmto žiakom. Avšak bez väčšej odozvy. Na konci druhého ročníka, vzhľadom na pretrvávajúce problémy došlo ku kontrolnému vyšetreniu, na základe ktorého bola doporučená chlapcovi individuálna integrácia v bežnej triede základnej školy na základe Zákona č. 245/2008. Táto oficiálne začala v treťom ročníku, avšak bez výraznejších praktických aktivít učiteľov jeho školy. Špeciálna pedagogička však vypracovala individuálny vzdelávací plán, tak ako poradňa doporučila a v spolupráci s rodičmi a niektorými pedagógmi k istým postupom naozaj dochádzalo.

Socializácia

Postavenie dieťaťa v jeho triede však začína byť čoraz horšie, pre spolužiakov sa stáva nezaujímavým, otravným, rušivým elementom. Spolužiakom sa nepáči, že musia v tempe spomaliť, že sa mu učiteľka venuje viac, že mu vysvetľuje viackrát zadanie. V triede zrejme

neprebehlo zaradenie chlapca podľa zadaných doporučení aj napriek tomu, že v tejto triede nie je integrovaný sám. Pri jeho plachej, dobráckej povahe sa naopak práve on stáva terčom posmechu, zosmiešňovania a ponižovania. Toto sa prehľbuje najmä na druhom stupni, kde sa náročnosť učiva zvyšuje a chlapcove problémy sa výrazne prehľbujú a prejavujú už aj na hodinách matematiky a na premetoch ako je slovenský jazyk, biológia, dejepis či geografia, kde nestíha zapisovať poznámky a zadania avšak bez pochopenia učiteľov. Matka sa snaží v spolupráci so špeciálnou pedagogičkou a triednou učiteľkou dieťaťu pomáhať a zdolávať prekážky, často však narážajú na neochotu a nespoluprácu ostatných učiteľov. Matka preto opäť vyhľadala pomoc v poradni. Postavenie chlapca v triede sa totiž medzičasom veľmi zhoršilo, dochádza k jeho šikane. Tu sa snaží výrazne spolupracovať aj otec dieťaťa. K problému sa pozitívne stavia aj vedenie školy, ktoré sa medzičasom zmenilo a tento veľký problém, ktorý na škole nanešťastie nie je ojedinelý je rozhodnuté striktne riešiť. Rovnako sa vedenie stavia aj k problému, ktorý majú niektorí pedagógovia tejto školy, a to je neakceptovanie integrácií svojich žiakov.

Chlapcove postavenie v triede sa začalo zhoršovať postupne, niekedy v tretej triede sa jeho pozícia začala meniť, inak pokojný a priateľský chlapec sa čoraz častejšie stával terčom posmechu. Jeho kamaráti sa menili a v štvrtom ročníku už mal len jedného priateľa. Ten v šiestom ročníku prepadol a chlapec zostal úplne sám. Stával sa čoraz častejšie terčom výsmechu, osočovania a ponižovania, nejedno- krát aj terčom útoku ostatných chlapcov. Doma si začali všímať, že niečo nie je v poriadku, chlapcovi sa do školy „nechcelo“, vyhovárал sa zo spoločných triednych akcií. Rodičia začali rázne konať, keď chlapec prišiel domov so slovami: „Mami mňa už to ani nebolí keď ma bijú, ja už som si zvykol“ alebo „Mne to nevadí, že som sám, ved' aj tak ma poznajú len, keď mám niečo dobré“. Modriny na tele neboli tiež ničím výnimočným, ale toto bolo podľa rodičov diskutabilné, je to predsa len chlapec, rád sa

bicykuje, naháňa sa so svojím psom. Pri týchto jasných aj nejasných náznakoch rodičia navštívili opäť školu. K tomuto sa zástupkyňa ako aj výchovná poradkyňa v jednej osobe postavila okamžite. Vypočula rodičov, chlapca aj niektoré deti v triede. Pohovorila si s triednou učiteľkou a škola nakontaktovala aj pedagogicko psychologickú poradňu. Tá vyslala svoju zamestnankyňu, ktorá s triedou na tému šikany viedla rozhovor a následnú diskusiu. Chlapec je dosť upnutý na svoju rodinu a starých rodičov. Má rád vo veciach jasno, rád vie čo bude robiť, v akom poradí bude postupovať vo svojej činnosti. Má svoje rituály vždy ráno pri vstávaní aj večer pred spánkom. Napriek svojmu oslabenému grafomotorickému prejavu veľmi pekne maľuje a po doporučení navštevuje úspešne ľudovú školu umenia už štvrtý rok. Vo svojom voľnom čase chodí na prechádzky so starým otcom a svojím psikom, rád pracuje na počítači a veľmi rád napriek dyslexii číta. Matka plnila doporučenia poradne a dieťa k čítaniu viedla cez komixy, detské časopisy, vtipy, predčítala mu z detských knižiek. Dnes si číta po večeroch úplne sám bez nabádania. Priateľov z radov chlapcov nemá, rozpráva sa skôr s dievčatami, u ktorých sa naopak stáva postupne obľúbený, skôr však s prejavmi ľútosti.

3.2 Čiastkové závery ku kaziustike dieťaťa

Čiastkový záver č. 1

Z rozhovoru vyplýva, že integrácia bola navrhnutá poradňou po dôkladnom opakovanom vyšetrení chlapca, nie na nátlak okolia ani rodiny. Rodičia boli o možnosti integrácie informovaný až v poradni. Ale aj predchádzajúca spolupráca s poradňou bola podľa slov matky veľmi pozitívna a prínosná. Doporučenia, ktoré im boli dané sa snažili v rámci možností a potrieb dieťaťa dodržiavať, rešpektovať a plniť. Rodičia si myslia, že práve vďaka tomu je chlapec ochotný spolupracovať, je priateľský voči okoliu a naučený prijímať prekážky, ktoré mu život

kladie. Dieťaťu má byť najbližší práve otec a matka. Oni ho vychovávajú, tvoria jeho názor na okolitý svet a preto je dôležité, aby práve oni v prvom rade pochopili synovu poruchu, aby sa naučili na dieťa vplývať správne a aby formovali jeho sebadôveru a sebavedomie. Z rozhovoru ďalej vyplýva, že rodičia mu situáciu neľahčovali, ba práve naopak kládli mu vždy nové a nové prekážky, zadávali nové úlohy navyše, ktorými ho vtáhovali do problému hravou formou, vypracovávali mu samostatné úlohy, vytvárali vhodnú domácu atmosféru. Keď im bolo vysvetlené, že zvýšená unaviteľnosť je prirodzená vytvorili aj v tomto smere vhodné podmienky. Aj pre nich bolo všetko dianie okolo ich syna nové a nepoznané, ale ako sami hovoria pochopili, že svoje dieťa musia brať také aké je a milovať ho o to viac.

Čiastkový záver č. 2

Postavenie špeciálneho pedagóga spomínanej školy je nanešťastie nie práve najlepšie. Aj keď oproti nástupu vidieť dnes zreteľné pokroky. Táto pedagogička tu pôsobí piaty rok. Začiatky boli veľmi ťažké, kolegovia najmä druhého stupňa ju prijali veľmi chladne a až dnes začínajú postupne pripúšťať jej význam a vplyv. Toto nastalo najmä po zmene vedenia na škole a jeho jasnému postoju k tejto problematike. Nie všetci pedagógovia sú ochotní napriek zákonu akceptovať nové spôsoby, nariadenia, princípy a postupy výchovy a vzdelávania detí s poruchami učenia. Pripadá im to zbytočné, nevhodné a nespravodlivé voči ostatným deťom. Aj náš pozorovaný subjekt nanešťastie na tieto praktiky niektorých svojich učiteľov naráža. A týka sa to tak dôležitého a nepostrádateľného predmetu ako je slovenský jazyk, kde sa práve jeho poruchy prejavujú v plnom rozsahu. Naopak hodiny matematiky, ktoré sú vedené jeho triednou učiteľkou sú napriek dyskalkúlii jeho najobľúbenejšie. Táto učiteľka aktívne spolupracuje so svojou kolegyňou a v prípade nejasností s učivom či preskúšaním vždy vyhľadá pomoc.

Na tomto príklade jasne vidíme, že spolupráca oboch strán má veľký prínos nielen pre učiteľa a dieťa, ale aj pre ostatné deti v triede, ktorým sa treba tiež venovať. Aj celej triede treba citlivo vysvetliť, že ich splolužiak potrebuje ich pomoc a podporu a nie výsmech. To sa však dnešnej mládeži dá vysvetliť len veľmi ťažko, často sa tu premieta práve domáca výchova a tá sa odráža aj v empatickom postavení detí voči ostatným.

Čiastkový záver č. 3

Integrácia a individuálny vzdelávací program by sa mal v prvom rade odzrkadľovať v živote dieťaťa v pozitívnom prístupe k nemu samému, mal by mu uľahčiť prístup k vzdelaniu a výučbe. Individuálny vzdelávací program nemá dieťa odbreňovať od jeho úloh a povinností. Má mu pomôcť zvládať vzdelanie aj s jeho poruchou a prijímať všetky vedomosti a poznatky v maximálnej možnej miere. Neoberá ho o možnosť vzdelávať sa, ale naopak hľadá tie správne cesty ako čo najpriateľnejšou formou učivo pochopiť, zvládnuť a všetko naučené použiť aj praktickom živote. Záleží teda na kvalitnom spracovaní odborných posudkov, následnom vypracovaní individuálneho vzdelávacieho plánu a jeho prenose do praxe. Toto všetko môže viesť k zlepšeniu kvality vzdelávania detí so špeciálnymi vzdelávacími potrebami. Aj na tomto konkrétnom prípade vidíme, že keď sa chce tak dieťa dyskalkulik dokáže mať napriek svojim problémom hodiny matematiky rádo a nosiť z týchto hodín dobré výsledky, ktoré ho motivujú k ďalším výkonom a naopak hodiny slovenského jazyka sú pre neho hodiny utrpenia a nie práve dobrých výsledkov (diktáty opakovane hodnotené 5,4,5...). Učiteľka nariadenia neakceptuje a nespolupracuje v takom rozsahu ako by mala.

Čiastkový záver č. 4

Vývinové poruchy majú negatívny dopad na osobnosť dieťaťa, a mnohým často aj znižujú kvalitu ich života. Takéto deti sú často emočne

labilné, každá kritika ich veľmi citlivo zasahuje, trpia pocitmi menejcennosti. Problémy s učením často vyústia do rezignácie. Hovoria si vety typu: „*Načo sa budem učiť, keď aj tak dobrú známku nedostanem, Aj tak to zabudnem*“ a pod.. Takéto deti sa ťažko začleňujú do nového kolektívu, majú veľmi nízke sebavedomie, majú problém začleniť sa, nevedia si zorganizovať voľný čas, majú radi pravidlá a konkrétne zadania, o ktorých vedia, že ich dokážu splniť. Časté sú aj somatické prejavy: bolesti brucha, hlavy, zvracanie, ktoré vymiznú v piatok po vyučovaní a nastupujú s príchodom nového týždňa. Deti s týmito poruchami trpia pocitom hamby, sebatrýzne a osobného neúspechu. Ak si tieto problémy nevšíame, môžu prerásť do trvalých psychických následkov. Aj nami pozorovaný chlapec je toho jasným dôkazom. Našťastie jeho školské neúspechy sa snaží jeho rodina kompenzovať aspoň v rodinnom kruhu pochvalou jeho šikovnosti a snahám niečo dokázať. Doma sa mu nikto neposmieva, jeho výtvarná tvorba visí na stenách ich bytu, jeho úspechmi v škole sa chvália okoliu, a keď treba vedieť odmeňovať aj trestať primeraným spôsobom. Trestom je pre chlapca zakázaný počítač, odmenou napr. jedlo podľa jeho výberu, sladkosť či menšia finančná odmena (šetrí si na svoj notebook).

Na základe čiastkových záverov č. 1 až 4 uvádzame odpovede na otázky, ktoré sme si položili v úvode praktickej časti práce.

K otázke č. 1

Aký vplyv má integrácia dieťaťa na rodiča?

Integráciu schvaľuje školská komisia. Stav, keď je dieťa zaradené medzi integrované deti je pre rodiča ešte viac zaväzujúci. Integrácia neznamená úľavy a menšiu potrebu učiť sa, pomáhať a vzdelávať,

práve naopak je potrebné dieťaťu sa venovať pravidelne, vždy s rovnakou intenzitou a jasnými cieľmi.

K otázke č. 2

Aký vplyv na rozvoj dieťaťa má spolupráca špeciálneho pedagóga a učiteľa?

Spolupráca špeciálneho pedagóga a učiteľa je jednou z najdôležitejších zložiek výchovy a vzdelávania integrovaných detí a jej vplyv na dieťa je teda veľmi významný a nepostrádateľný. Prítomnosť špeciálneho pedagóga na dnešných školách by mala byť samozrejmosťou, nakoľko detí s poruchami učenia, vzdelávania a správania neustále narastá.

K otázke č. 3

Aké výsledky dosahuje integrované dieťa na základe individuálneho vzdelávania?

Pri dodržiavaní doporučení a pokynov je predpoklad čiastkových, ale aj úplných náprav niektorých porúch (záleží od typu a stupňa). Je treba vynaložiť veľa citu, trpezlivosti, úsilia a pochopenia a je veľký predpoklad, že výsledky sa dostavia aj keď nie tak rýchlo ako by sme si priali. Nevyhnutnosťou je trpezlivosť.

K otázke č. 3

Aký vplyv majú vývinové poruchy učenia na osobnosť dieťaťa?

Vývinové poruchy učenia majú na dieťa vplyv určite negatívny, je potrebné vynaložiť nemalé úsilie na to, aby sa dieťa bralo také aké je, aby malo rado samo seba a vedelo okoliu ukázať svoje klady a pozitíva.

Na druhej strane je ale potreba povedať, že správnym prístupom v ňom možno navodiť uvedomenie si, že nič v živote nie je zadarmo a tvrdou prácou na sebe možno veľa dosiahnuť a zmeniť.

3.3 Diskusia

V teoretickej časti tejto bakalárskej práce sme venovali charakteristike rôznych porúch vzdelávania, typom detí, princípom vzdelávania, cieľom výchovy, ich integráciou a socializáciou, ich postaveniu a možnostiam pomoci. Je veľká škoda, že nie všetko v praxi funguje tak, ako sa vo všetkej literatúre venovanej práve tejto problematike píše. Žiaľ realita je iná. Úsile mnohých zainteresovaných neustále naráža na neochotu a nespoluprácu. Sú však našťastie najmä takí pedagógovia, ktorí sú tejto problematike otvorení, venujú sa jej a aj sami vyhľadávajú možnosti pomoci svojim zverencom. Školská úspešnosť žiaka je však závislá od jeho intelektových a osobnostných možností, ktoré sa prejavujú v jeho prístupe k učeniu. V nemalej miere súvisia aj s osobnosťou pedagóga a jeho znalosťmi k danej problematike. Nie vždy je ale problém len škola. Často ani rodičia nechcú pripustiť, že ich dieťa má problém, že je iné a potrebuje odbornú pomoc a vzájomnú spoluprácu všetkých v jeho blízkom okolí. Myslia si, že je len lenivé, alebo že to tak skrátka musí byť. Stáva sa, že vyrastá v nevhodných podmienkach a nemá možnosti ako iné deti. Pre niektorých rodičov je návšteva poradne ešte aj v dnešnej dobe hambou a ponížením. A pritom často stačí aj malá pomoc a ponaučenie.

3.4 Doporučenia pre prax

Jednotlivé vývinové poruchy učenia si vyžadujú individuálny, špecifický prístup učiteľa, preto doporučujeme pre prax nasledovné:

- Na úvod je dôležitá včasná diagnostika a správne pomenovanie problému každého takeého dieťaťa.
- Získanie si dôvery dieťaťa a jeho rodiny, aby mohlo dôjsť k vzájomnej spolupráci a pomoci.
- Veľmi dôležitá je spolupráca všetkých zúčastnených strán počnúc žiakom, cez jeho učiteľov, špeciálneho pedagóga (ak je na škole prítomný), pedagogicko- psychologickú poradňu a samozrejme rodičov a celej rodiny.
- Dôležitá je tiež prípadná spolupráca s ďalšími odborníkmi (napr.: oftalmológ, neurológ, psychiater a pod.).
- Vypracovanie a dodržiavanie individuálneho vzdelávacieho programu, a jeho následné vyhodnocovanie a úprava podľa aktuálneho stavu dieťaťa.
- Kladenie splniteľných a reálnych cieľov, pochvala a motivácia detí.
- Sú potrebné pravidelné vzájomné stretnutia zúčastnených strán, ich vzájomná konfrontácia, pomenovanie nových prekážok a problémov, ale aj pokrokov a úspechov, ktoré takéto dieťa vo svojej práci dosahuje.
- Nemenej dôležitá je podľa nás vzájomná komunikácia a správne pomenovanie problémov, akceptovanie rád a doporučení ostatných kolegov.
- Zvyšovať úroveň edukácie detí s poruchami učenia zabezpečením vhodných pomôcok.
- Všetci, by sme svoju prácu s deťmi mali vykonávať v prvom rade z lásky k nim a ich potrebám.

ZÁVER

Touto bakalárskou prácou sme sa pokúsili nahliadnuť do problematiky integrácie detí so špeciálnymi výchovno- vzdelávacími potrebami na základných školách. Problematika integrácie týchto detí je veľmi rozsiahla. Ešte stále narádzame na nepochopenie nielen z radov laickej verejnosti, ale aj z radov pedagógov a ich spolupracovníkov z blízkych odborov. Mali by sme si predovšetkým uvedomiť, že keď takéto dieťa chceme čo najplnohodnotnejšie začleniť do spoločnosti, musíme mu klásť také prekážky a ciele, ktoré dokáže zvládať a prekonávať a na jeho pokrokoch budovať jeho sebavedomie, získať si jeho dôveru, ale najmä budovať jeho zdravú vieru v seba samého a v jeho čo najplnohodnotnejší život. Nesmierne dôležitá je spolupráca pedagógov s rodičmi a poradenskými inštitúciami. Je však potrebné túto spoluprácu budovať a svoje názory, postrehy a skúsenosti zapisovať, zhodnocovať a vyhodnocovať. Deti s vývinovými poruchami musia vynaložiť veľké úsilie, musia na sebe tvrdo pracovať, aby dosiahli výsledky, ktoré sa často dostavujú až neskôr. Pedagóg by mal ku každému dieťaťu zvoliť individuálny prístup, rešpektovať jeho osobitosti a dodržiavať individuálny vzdelávací program ako aj odporúčania z poradní. Hlavným cieľom má byť pozitívna motivácia detí k vzdelávaniu, vytvorenie dobrej atmosféry v celej triede, lebo len tak je možné s triedou pracovať, vychovávať a vzdelávať jej členov.

Vychovávateľ, pedagóg, rodič, všetci týto ľudia zastávajú dôležitú úlohu v procese výchovy a vzdelávania detí so špeciálnymi výchovno- vzdelávacími potrebami. Nie je umením dokázať týmto deťom, že niečo nevedia či nedokážu, ale umenie je dať im pocit a príležitosť dokázať opak. Ak im pomoc poskytnutá nie je, negatívne to môže ovplyvniť celý ich život. Práca s týmito deťmi je veľmi náročná, ale nesmieme zabúdať, že pre tieto deti je ich stav ešte náročnejší. Je preto dôležité

vytvárať im v edukačnom procese vhodné podmienky a poskytovať im možnosť získavať poznatky rôznymi podnetmi na rozvoj ich vedomostí a schopností.

ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV

Zoznam použitých českých a slovenských zdrojov

BALÁŽ, B. *Koncepcia výchovy a vzdelávania detí so zdravotným postihnutím a skúsenosti s ich integráciou v SR*. In: *Zborník Školská integrácia sluchovo postihnutých detí a mládeže*. The British Council, 2001,

ELIOT. J. PLACE, M. *Dítě v nesnázích, prevence, příčiny, terapie*, Praha: Grada, 2002.

GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výskumu*. 3. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského, 2001. ISBN 80-223-1628-8.

GAVORA, P. *Učiteľ a žiak v komunikácii*. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského, 2003. ISBN 80-223-1716-0.

HARČARÍKOVÁ, T. *Základy pedagogiky jednotlivcov so špecifickými poruchami učenia*. Bratislava: Pedagogická fakulta UK, 2007. ISBN 978-80-89113-30-9.

HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000.

HUDÁČOVÁ, V. *K teórii vyučovania telesne postihnutého žiaka v bežných školách*. *Pedagogika specialít XX*. 1999.

JESENSKÝ, J. *Integrace- znamení doby*. Praha: UK, 1998. ISBN 80-7184-691-0.

JUCOVIČOVÁ, D., ŽÁČKOVÁ, H., SOVOVÁ, H. *Specifické poruchy učení na 2.stupni základních škol*. 1. vyd. Praha: nakladatelství D+H, 2007. ISBN 978-80-903579-7-6.

JURÁŠKOVÁ, J., DOČEKAL, V. *Výchovno- vzdelávací program žiaka so špeciálnymi výchovno- vzdelávacími potrebami na základnej škole, Program pre intelektovo nadaného žiaka*. Bratislava: schválilo Ministerstvo školstva SR, 2005. Č CD-2005-19373/26374-1:091.

- KOLLÁROVÁ, E. *Základy somatopédie*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1993.
- KRAUS, J., ŠANDERA, O. *Telesně postižené dítě*. Praha: SPN, 1964.
- Medzinárodná štatistická klasifikácia chorôb a príbuzných zdravotných problémov*. Bratislava: Obzor, 1994. ISBN 80-215-0282-7.
- POKORNÁ, V. *Teorie a náprava poruch učení a chování*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-570-0.
- POŽÁR, I. *Základy psychológie ľudí s postihnutím*, Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2007. ISBN 97-8808-2147-0.
- POŽÁR, L. *Školská integrácia detí a mládeže s poruchami zraku*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1996.
- REIFOVÁ, A. *Nesoustředené a neklidné dítě ve škole*. 3. Vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-257-7.
- VAŠEK, Š. *Základy špeciálnej pedagogiky*. 4. vyd. Bratislava: Sapiaientia, 2008. ISBN 978-80-98229-11-6.
- VAŠEK, Š. *Špeciálna pedagogika- terminologický slovník*, Bratislava: SPN, 1996.
- VAŠEK, Š. *Základy špeciálnej pedagogiky*, Bratislava: Sapiaientia, 1996. ISBN 80-967180-3-7.
- VANČOVÁ, A. *Edukácia viacnásobne postihnutých*. 2. vyd. Bratislava: Sapiaientia, 2002. ISBN 80-967180-7-X.
- VANČOVÁ, A. *Základy pedagogiky mentálne postihnutých*. 1. vyd. Bratislava: Sapiaientia, 2005. ISBN 80-968797-6-6.
- ZELINKOVÁ, O. *Poruchy učení*. Praha: Portál. 1994. ISBN 80-7178-038-3.

ZELINKOVÁ, O. *Poruchy učení: specifické vývojové poruchy čtení, psaní a dalších školních dovedností*. 10. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-800-7.

ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuálny vzdelávací program*. Praha: Portál, 2007, ISBN 978-80-7367-326-0.

Zoznam internetových zdrojov

Školská integrácia žiakov so špeciálnymi výchovno- vzdelávacími potrebami. Interný metodický materiál. ŠTÁTNA ŠKOLSKÁ INŠPEKCIA, 2009. www.ssiba.sk

Úloha školského špeciálneho pedagóga v základnej škole. Informatívno- metodický materiál. ŠTÁTNY PEDAGOGICKÝ ÚSTAV, 1999, www.statpedu.sk

Zoznam ostatných zdrojov

BELKOVÁ, V. *Školská integrácia sluchovo postihnutých detí*. In: *Zborník školská integrácia sluchovo postihnutých detí a mládeže*. The British COUNCIL. 2001

PAVLÍKOVÁ, O. *Integrácia detí so špeciálnymi výchovno- vzdelávacími potrebami*. In: *Pedagogické rozhľady*, roč. 12, č.3, s.16, 2003.

POŽÁR, L. *Nové trendy v integrácii postihnutých*. In. *Školský psycholog*, 1999. roč.9, č.3-4, s. 42-52. ISSN 1212-0529.

VANČOVÁ, A. 2001 *Nepublikované prednášky*, PdFUK 1999.

ZÁKON Č: 245/2008 Z.z. O VÝCHOVE A VZDELÁVANÍ (ŠKOLSKÝ ZÁKON) A O ZMENE A DOPLNENÍ NIEKTORÝCH ZÁKONOV. 2008. Bratislava: Ministerstvo školstva SR, 2008.

Vyhláška ministerstva školstva Slovenskej republiky o základnej škole č.320/2008 Z.z. In *Školský zákon 2008*. Bratislava: MŠ SR, 2008

Vyhláška ministerstva školstva Slovenskej republiky o špeciálnych školách č. 322/2008 Z.z. In Školský zákon 2008. Bratislava: MŠ SR, 2008

Vyhláška ministerstva školstva Slovenskej republiky o školských zariadeniach výchovného poradenstva a prevencie č. 325/2008 Z.z. In Školský zákon 2008. Bratislava: MŠ SR, 2008

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Meno autora: Michaela Hlavonová

Odbor: Špeciálna pedagogika- vychovávateľstvo

Forma štúdia: kombinovaná

Názov práce: Deti so špeciálno- vzdelávacími potrebami na základnej škole

Rok: 2013

Počet strán textu bez príloh: 50

Celkový počet strán príloh:

Počet titulov českých a slovenských použitých zdrojov: 25

Počet titulov zahraničných použitých zdrojov:

Počet internetových zdrojov: 2

Počet ostatných zdrojov: 8

Vedúci práce: PaedDr. Milan Hejdiš Ph.D

